

فصلنامه علمی پژوهشی دانش سرمایه‌گذاری
دوره ۱۷ / شماره ۲ (پیاپی ۶۶) / تابستان ۱۴۰۷
صفحه ۲۴۵ تا ۲۸۶

تدوین مدل سواد مالی برای سرمایه‌گذاران در بازار سرمایه با رویکرد فراترکیب

صبا فرزام فر

گروه حسابداری، واحد کرمانشاه، دانشگاه آزاد اسلامی، کرمانشاه، ایران.
saba.farzamfar@iau.ac.ir

فروزان محمدی یاریجانی

گروه حسابداری، واحد کرمانشاه، دانشگاه آزاد اسلامی، کرمانشاه، ایران. (نویسنده مسئول)
mohamadi.forouzan@iau.ac.ir

مهردادقنبری

گروه حسابداری، واحد کرمانشاه، دانشگاه آزاد اسلامی، کرمانشاه، ایران.
mehrdadghanbary@iau.ac.ir

ناهید محمدی

گروه حسابداری، واحد کرمانشاه، دانشگاه آزاد اسلامی، کرمانشاه، ایران.
na.mohamadi@iau.ac.ir

تاریخ دریافت: ۱۴۰۵/۰۱/۲۱ تاریخ پذیرش: ۱۴۰۵/۰۳/۰۹

چکیده

پژوهش حاضر با هدف تدوین مدلی جامع از سواد مالی در بازار سرمایه ایران انجام شده است. با توجه به رشد بی‌سابقه مشارکت عمومی در بازار سرمایه طی سال‌های اخیر و پیامدهای ناشی از نوسانات و بی‌ثباتی‌های بازار، ضرورت درک عمیق‌تر سازوکارهای مؤثر بر سواد مالی در هدایت تصمیمات و رفتارهای مالی بیش از پیش محسوس است. پژوهش حاضر از نوع کیفی است بدین منظور از روش فراترکیب در بازه زمانی (مقالات داخلی ۱۳۸۲ تا ۱۴۰۴، مقالات خارجی ۲۰۰۴ تا ۲۰۲۵) مورد واکاوی قرار گرفتند. که در ابتدا ۵۹ مقاله انگلیسی و ۱۷ مقاله فارسی انتخابی از سایت‌های معتبر علمی با استفاده از برنامه ارزیابی حیاتی مقالات نمره گذاری شد تا بتوان مولفه‌ها را از آن‌ها استخراج نمود برای تدوین الگوی نهایی در مرحله آنتروپی شانون از نظرات ۱۶ نفر از خبرگان (۵ نفر از اساتید هیات علمی گروه حسابداری و مالی، ۱۰ نفر تحلیلگر مالی) استفاده شد که براساس نتایج این تحلیل، پنج مقوله اصلی مؤثر بر سواد مالی (۱. آموزش، مهارت‌ها و توسعه فردی؛ ۲. عوامل اجتماعی، روانی و فرهنگی؛ ۳. محیط، دموگرافی و وضعیت اقتصادی؛ ۴. قوانین، مقررات و سیاست‌های دولتی؛ ۵. دسترسی به منابع اطلاعاتی) و ۱۵ مفهوم شناسایی گردید، این ابعاد در قالب مدل مفهومی اولیه سامان‌دهی و مبنای طراحی ابزار گردآوری داده‌ها قرار گرفتند. و مدل پیشنهادی می‌تواند به‌عنوان چارچوبی راهبردی برای سیاست‌گذاران، نهادهای ناظر بازار سرمایه و برنامه‌ریزان آموزشی مورد استفاده قرار گیرد تا با طراحی مداخلات هدفمند در جهت ارتقای سواد مالی، بهبود تصمیم‌گیری‌های سرمایه‌گذاران و افزایش رفاه مالی جامعه گام بردارند.

واژه‌های کلیدی: سواد مالی، بازار سرمایه ایران، فراترکیب (متاستز)

۱- مقدمه

در دهه‌های اخیر، بازارهای مالی نقش مهمی در اقتصاد کلان ایفا کرده‌اند و فراتر از تجهیز پس‌اندازها به سرمایه‌گذاری، بر رشد اقتصادی، تخصیص منابع و تصمیم‌گیری‌های بنگاه‌ها و خانوارها تأثیرگذار شده‌اند. از دهه ۱۹۷۰ میلادی، بخش مالی سریع‌تر از سایر بخش‌ها رشد کرده و سهم آن در تولید ناخالص داخلی، اشتغال و حجم دارایی‌ها افزایش یافته است (بیدگلی اسلامی و کریمخانی، ۱۳۹۵). این روند، موسوم به «مالی‌سازی اقتصاد»، با توسعه ابزارهای مالی نوین و نفوذ نهادهای مالی در تصمیمات اقتصادی همراه بوده است سرمایه‌گذاران در این فضا با تصمیمات مالی پیچیده مواجه‌اند. تنوع ابزارها، نوسانات بازار و فرصت‌های سرمایه‌گذاری، مسئولیت‌های فردی در پس‌انداز، سرمایه‌گذاری و تأمین مالی را افزایش داده است. بنابراین سواد مالی، توانایی درک مفاهیم مالی، قضاوت آگاهانه و اتخاذ تصمیمات مؤثر در مدیریت منابع پولی، نقش کلیدی دارد (لوساردی و اوگرو، ۲۰۱۷).^۱ پژوهش‌ها نشان می‌دهد افرادی با سواد مالی بالاتر، تصمیمات منطقی‌تر اتخاذ کرده، رفتارهای مالی کارآمدتری دارند و رفاه مالی بالاتری تجربه می‌کنند. (هیستینگ و میچل، ۲۰۲۰).

ضعف سواد مالی می‌تواند منجر به تصمیم‌گیری نادرست، رفتار هیجانی و آسیب‌پذیری در برابر بحران‌های اقتصادی شود. تجربه بازار سرمایه ایران در سال‌های ۱۳۹۸ و ۱۳۹۹ نشان داد که پایین بودن سطح سواد مالی سرمایه‌گذاران خرد باعث زیان‌های گسترده، کاهش اعتماد عمومی و تضعیف سرمایه اجتماعی شد (ریاحی و هدایت‌زاده، ۱۴۰۲). با وجود اهمیت سواد مالی، در بسیاری از کشورها، به‌ویژه اقتصادهای در حال توسعه، سطح آن پایین است و در ایران نیز نیاز به یک الگوی جامع و بومی برای تبیین ابعاد و پیامدهای سواد مالی وجود دارد (هوانگ و پارک، ۲۰۲۳؛ شاهین و همکاران، ۲۰۲۲).^۲ این پژوهش با هدف تدوین مدلی جامع از سواد مالی برای سرمایه‌گذاران در بازار سرمایه انجام شده است. که اهداف شامل شناسایی عوامل مؤثر بر سواد مالی، اندازه‌گیری و رتبه‌بندی آن‌ها و برازش مدلی تبیینی می‌باشد. اهمیت پژوهش در این است که نتایج آن می‌تواند مبنای علمی مناسبی برای سیاست‌گذاران اقتصادی، نهادهای مالی و فعالان بازار سرمایه در طراحی برنامه‌های آموزشی و سیاست‌های ارتقای سواد مالی باشد. ارتقای سواد مالی سرمایه‌گذاران باعث بهبود تصمیم‌گیری، کاهش رفتارهای هیجانی، افزایش کارایی بازار و تقویت ثبات مالی و رشد اقتصادی می‌شود. این پژوهش خلأ موجود در ادبیات پژوهشی را پر کرده و چارچوب کاربردی برای توسعه سواد مالی در بازار سرمایه ایران ارائه می‌دهد.

۲- چارچوب نظری و پیشینه پژوهش

۲-۱- سواد مالی و جایگاه آن در ادبیات اقتصادی

در سال‌های اخیر، تحولات گسترده در نظام‌های مالی، گسترش ابزارهای اعتباری، پیچیده‌تر شدن بازارهای سرمایه و افزایش مسئولیت‌های اقتصادی افراد، موجب شده است سواد مالی به‌عنوان یکی از مفاهیم کلیدی در ادبیات

¹ Lusardi & Oggero

² Hastings & Mitchell

³ Hwang & Park

⁴ Shaheen et al

اقتصادی و اجتماعی مطرح شود. سواد مالی نقش مهمی در توانمندسازی افراد برای مدیریت منابع مالی، کاهش آسیب‌پذیری اقتصادی و بهبود کیفیت زندگی ایفا می‌کند (برد^۱، ۲۰۰۸). پژوهش‌ها نشان می‌دهد افرادی که از سطح پایین‌تری از سواد مالی برخوردارند، بیش از دیگران در معرض تصمیمات مالی نادرست، بدهی‌های سنگین و بی‌ثباتی اقتصادی قرار می‌گیرند (لوزاردی و میچل^۲، ۲۰۰۷). افزایش اهمیت سواد مالی به‌ویژه در شرایطی که افراد باید تصمیمات پیچیده‌ای در زمینه‌هایی مانند سرمایه‌گذاری، تأمین مالی، بیمه و بازنشستگی اتخاذ کنند، دوچندان شده است. در چنین فضایی، فقدان دانش و مهارت‌های مالی می‌تواند پیامدهای منفی فردی و اجتماعی گسترده‌ای به همراه داشته باشد؛ از جمله افزایش نابرابری اقتصادی، کاهش امنیت مالی خانوارها و فشار بر نظام‌های حمایتی دولتی (فرگوسن، ۲۰۰۲)^۳.

۲-۲- تعاریف سواد مالی

سواد مالی مفهومی چندبعدی است که به آگاهی، دانش، مهارت، نگرش و رفتار افراد در زمینه تصمیم‌گیری‌های مالی اشاره دارد. این توانایی شامل درک مفاهیمی چون نرخ بهره، تورم، تنوع‌بخشی، بودجه‌بندی، پس‌انداز، سرمایه‌گذاری و مدیریت بدهی‌ها است (اوده و همکاران^۴، ۲۰۲۴؛ اوچوبا و همکاران^۵، ۲۰۲۴). به تعبیر ناتالیسا و همکاران^۶ (۲۰۲۴)، سواد مالی تنها به دانش نظری محدود نیست بلکه دربرگیرنده رفتارهای واقعی مالی و نگرش‌های مرتبط با مدیریت پول، ریسک‌پذیری و برنامه‌ریزی اقتصادی نیز می‌شود. از دیدگاه نهادهای ناظر مالی، سواد مالی به‌عنوان مجموعه‌ای از بینش‌ها، مهارت‌ها و باورها تعریف می‌شود که رفتار مالی افراد را در جهت دستیابی به رفاه مالی هدایت می‌کند که افزایش سطح سواد مالی موجب توانمندسازی افراد در استفاده آگاهانه از خدمات مالی، تصمیم‌گیری عاقلانه در زمینه استفاده از اعتبار، و برنامه‌ریزی برای آینده اقتصادی خود می‌شود (ناتالیسا و همکاران، ۲۰۲۴؛ سازمان خدمات مالی اندونزی، ۲۰۱۹)^۷. محمدی و همکاران (۲۰۲۵) سواد مالی را به‌عنوان مجموعه‌ای از دانش، مهارت‌ها و توانایی‌های مالی تعریف می‌کنند که به حسابداران در دستیابی به موفقیت سازمانی کمک می‌کند. نتایج مطالعه آن‌ها نشان داد که سواد مالی حسابداران تأثیر مثبت و معناداری بر موفقیت سازمانی دارد. سواد مالی نوعی مهارت کاربردی برای مدیریت مؤثر منابع مالی است که به افراد امکان می‌دهد تصمیمات اقتصادی خود را به‌صورت علمی و منطقی اتخاذ کنند (رحمان و همکاران، ۲۰۲۱)^۸؛ کورسینی و جیانلی، ۲۰۲۱)^۹. شورای ملی آموزش‌دهندگان مالی، سواد مالی را توانایی به‌کارگیری دانش مالی برای تصمیم‌گیری مطمئن در راستای اهداف شخصی و اجتماعی معرفی می‌کند. از نظر حمایرا و ساگورو^{۱۰} (۲۰۱۸)، سواد مالی

¹ board

² Lusardi & Mitchell

³ Ferguson

⁴ Udeh et al

⁵ Ochuba et al

⁶ Netalissa et al

⁷ OJK

⁸ Rahman et al

⁹ Corsini & Giannelli

¹⁰ Humaira & Sagoro

ظرفیت و اعتماد فرد برای مدیریت امور مالی شخصی در بازه‌های کوتاه‌مدت و بلندمدت است. همچنین فراکزک و کلیمونتویکز،^۱ (۲۰۱۵) معتقدند این مفهوم دارای جنبه‌های مفهومی و عملیاتی است؛ به‌گونه‌ای که در سطح مفهومی شامل دانش مفاهیم و محصولات مالی، و در سطح عملیاتی ناظر بر به‌کارگیری مؤثر این دانش در تصمیم‌گیری‌های واقعی مالی است. در مجموع، سواد مالی به‌منزله ترکیب آگاهی، مهارت و رفتار مالی، شاخصی تعیین‌کننده در رفاه اقتصادی و توسعه پایدار جوامع محسوب می‌شود. برخی پژوهشگران، سواد مالی را توانایی درک اطلاعات مالی و به‌کارگیری آن‌ها در تصمیم‌گیری‌های اقتصادی می‌دانند (زارکادولاس^۲، ۲۰۰۹). از دیدگاه سازمان همکاری اقتصادی و توسعه، سواد مالی ترکیبی از آگاهی، دانش، مهارت، نگرش و رفتارهایی است که برای اتخاذ تصمیمات مالی اثربخش و دستیابی به رفاه مالی ضروری هستند (سازمان همکاری و توسعه اقتصادی،^۳ ۲۰۲۳).

وجه مشترک این تعاریف، تأکید بر نقش فعال فرد در مدیریت امور مالی است. به بیان دیگر، سواد مالی مفهومی ایستا نیست، بلکه فرآیندی پویا است که در طول زمان و تحت تأثیر تجربه، آموزش و محیط اجتماعی شکل می‌گیرد.

۲-۳- عوامل مؤثر بر سواد مالی

۲-۳-۱- نقش مولفه عوامل آموزشی، مهارت‌ها و توسعه فردی در ارتقای سواد مالی

آموزش، مهارت‌ها و توسعه فردی از مؤلفه‌های کلیدی در ارتقای سطح سواد مالی محسوب می‌شوند و نقش زیربنایی در اصلاح نگرش و رفتار مالی افراد دارند. آموزش‌های مالی هدفمند، از طریق پلتفرم‌های آموزشی متنوع، مشاوره‌های شخصی‌سازی‌شده و برنامه‌های ارتقای شمول مالی، بستر انتقال دانش کاربردی و تقویت توان تصمیم‌گیری منطقی را فراهم می‌سازد. (اوگونولا و داگبارتی^۴، ۲۰۲۴). مشاوره‌های مؤثر که فراتر از انتقال دانش صرف بوده و بر اصلاح نگرش‌ها و تمرین مهارت‌هایی مانند بودجه‌بندی، ارزیابی ریسک و سرمایه‌گذاری تمرکز دارند، موجب افزایش اعتمادبه‌نفس مالی و توانمندسازی فردی در تصمیم‌گیری‌های اقتصادی می‌شوند (چاندرا^۵ ۲۰۱۹؛ عاصی و همکاران، ۱۳۹۹). در این میان، استفاده از فناوری‌های نوین مانند هوش مصنوعی در مشاوره‌ها و آموزش‌های آنلاین، زمینه دسترسی مقرون‌به‌صرفه‌تر و جامع‌تری را برای اقشار گوناگون جامعه فراهم می‌آورد (ژو و همکاران^۶، ۲۰۲۳). از سوی دیگر، توسعه فردی از طریق تقویت مهارت‌های تحلیلی، تفکر انتقادی و یادگیری مستمر، موجب پایداری رفتارهای مالی سالم و رشد مسئولیت‌پذیری اقتصادی می‌شود. پژوهش‌های گوناگون نشان داده‌اند که افراد دارای سواد مالی بالاتر، علاوه بر توانایی بهتر در ارزیابی فرصت‌ها و مخاطرات مالی، از رفاه مالی و

¹ Fraczek, B., & Klimontowicz, M

² Zarcadoolas et al

³ OECD

⁴ Ogunola & Dugbartey

⁵ Chandra

⁶ Zhou et al

ثبات رفتاری بیشتری نیز برخوردارند (کاسترو-والنسیا و همکاران^۱ ۲۰۲۴؛ آگاروالا و همکاران^۲، ۲۰۱۳). همچنین بهره‌گیری از پلتفرم‌های فناورانه و آموزش‌های دیجیتال، با فراهم‌سازی محتوای شخصی‌سازی شده براساس سن، نیاز و اهداف مالی افراد، موجب یادگیری مؤثرتر و تصمیم‌گیری منطقی‌تر در بازارهای مالی می‌شود بنابراین، ترکیب آموزش‌های مالی هدفمند، توسعه مهارت‌های فردی و بهره‌گیری هوشمندانه از فناوری، زیربنای شکل‌گیری رفتارهای مالی پایدار و ارتقای سطح سواد مالی در جامعه است. (چودری^۳ ۲۰۲۴؛ شفیع و همکاران^۴، ۲۰۲۳).

۲-۳-۲- نقش مولفه عوامل اجتماعی، روانی و فرهنگی در ارتقای سواد مالی

عوامل اجتماعی، روانی و فرهنگی نقشی بنیادین در ارتقای سواد مالی دارند، زیرا سواد مالی مفهومی چندبعدی است که نه تنها به دانش مالی وابسته است، بلکه تحت تأثیر زمینه‌های اجتماعی، فرهنگی و روانی افراد نیز قرار دارد. پژوهش‌ها نشان داده‌اند که فرآیند اجتماعی‌سازی مالی، خانواده، همسالان و رسانه‌ها از مهم‌ترین بسترهای انتقال دانش و نگرش‌های مالی‌اند در این فرآیند، افراد از طریق مشاهده، تعامل و الگوگیری از رفتارهای مالی اطرافیان خود، مهارت‌های مدیریت پول و تصمیم‌گیری اقتصادی را می‌آموزند. (دمیانتی و همکاران^۵، ۲۰۱۸؛ کاسمن و همکاران^۶، ۲۰۱۸؛ اسلام^۷، ۲۰۲۰). مطالعه رحمان و همکاران^۸ (۲۰۲۴) سواد مالی را متاثر از مجموعه‌ای از عوامل جمعیت‌شناختی، اجتماعی-اقتصادی و فرهنگی معرفی کرده است که در آن، الگوهای اجتماعی رفتار مالی خانواده‌ها و نقش رسانه‌های اجتماعی، به‌ویژه در میان جوانان، به عنوان محرک‌های اصلی شکل‌گیری دانش و نگرش مالی شناخته می‌شوند. همچنین مطالعه نالینی و همکاران^۹ (۲۰۱۶) موقعیت مکانی (شهری یا روستایی) را یکی از متغیرهای تعیین‌کننده در میزان دسترسی به منابع آموزشی و فرصت‌های مالی دانسته است؛ به طوری که تفاوت در امکانات آموزشی و سطح تعاملات اجتماعی، موجب شکاف در سواد مالی بین مناطق مختلف می‌شود. در کنار این عوامل، متغیرهای فرهنگی، روانی و ارزشی نیز نقش مهمی در تعمیق و پایداری رفتارهای مالی دارند. نگرش‌های فرهنگی و اقتصادی جامعه، ارزش‌های اخلاقی و باورهای مالی، چارچوب تصمیم‌گیری مالی افراد را شکل می‌دهند و پایبندی به ارزش‌هایی چون عدالت، صداقت و مسئولیت‌پذیری، افراد را از تصمیم‌های هیجانی و سودجویانه دور کرده و رفتارهای مالی مسؤولانه‌تر و انسانی‌تری را در آنان پرورش می‌دهد. (جمشیدی مقدم و همکاران، ۱۴۰۱؛ منیرفر و همکاران^{۱۰}، ۲۰۲۳). در مطالعه مولاپناه و همکاران^{۱۱} (۲۰۲۴) قومیت را یکی از عوامل فرهنگی مؤثر بر سطح سواد مالی دانسته که تفاوت در آداب‌ورسوم، ارزش‌ها و سبک زندگی می‌تواند منجر به

¹ Castro-Valencia et al

² Agarwalla et al

³ Chowdhury

⁴ Shafiee et al

⁵ Damayanti et al

⁶ Kasman et al

⁷ Aslam

⁸ Rahman et al

⁹ Nalini et al

¹⁰ Moeinfar et al

¹¹ Molapanah et al

پیدایش الگوهای متفاوت مالی شود. همچنین نگرش اخلاقی به امور مالی و تحمل ریسک به عنوان عوامل روان‌شناختی در ساختار سواد مالی معرفی شده‌اند؛ افرادی که از خودکنترلی بالاتر و نگرش اخلاقی نسبت به دارایی برخوردارند، نه تنها تصمیم‌های آگاهانه‌تر می‌گیرند، بلکه ثبات مالی بیشتری نیز تجربه می‌کنند (مؤمنی و همکاران^۱، ۲۰۲۱؛ جمشیدی مقدم و همکاران، ۱۴۰۱). بنابراین، تعامل سازنده میان عوامل اجتماعی، فرهنگی و روانی، بستری جامع برای توانمندسازی مالی افراد فراهم می‌آورد و این هم‌افزایی چندبعدی، زیربنای شکل‌گیری سواد مالی پایدار در جامعه محسوب می‌شود.

۳-۳-۲- نقش مولفه محیط، دموگرافی و وضعیت اقتصادی مؤثر بر سواد مالی

سواد مالی مفهومی چندبعدی است که تحت تأثیر مجموعه‌ای از متغیرهای محیطی، جمعیت‌شناختی و اقتصادی قرار دارد. این عوامل نه تنها میزان آگاهی افراد از امور مالی را شکل می‌دهند، بلکه بر نگرش، تصمیم‌گیری و رفتار مالی آنان نیز اثرگذارند. ویژگی‌های دموگرافیک شامل سن، جنسیت، سطح تحصیلات، رشته تحصیلی، نوع شغل و میزان درآمد نقش مهمی در ایجاد تفاوت‌های فردی در سطح سواد مالی دارند (مانچاندا و سوخيجا^۲، ۲۰۱۹؛ ویگ^۳، ۲۰۱۷). افراد جوان‌تر معمولاً ریسک‌پذیرتر بوده و از فناوری‌های نوین برای کسب اطلاعات مالی استفاده می‌کنند، در حالی که افراد مسن‌تر تجربه و دسترسی بیشتری به منابع مالی دارند. این تغییرات سنی، در کنار تفاوت‌های تحصیلی و درآمدی، منجر به شکل‌گیری نیازهای آموزشی و اطلاعاتی متفاوت در گروه‌های مختلف جامعه می‌شود (گوپتا و هاناگاندی^۴، ۲۰۲۲؛ زایموویچ و همکاران^۵، ۲۰۲۳). از سوی دیگر، وضعیت اقتصادی و اجتماعی فرد و محیط پیرامون نیز تأثیر قابل توجهی بر سواد مالی دارد. شرایط اقتصادی بازار، دسترسی به منابع مالی، سطح درآمد و نوع اشتغال از جمله عواملی هستند که تعیین‌کننده میزان مواجهه افراد با اطلاعات مالی و فرصت‌های سرمایه‌گذاری‌اند. مطالعات متعددی نشان داده‌اند که افراد دارای سطح درآمد بالاتر، تحصیلات دانشگاهی و شغل‌های مرتبط با امور مالی، درک عمیق‌تری از مفاهیم اقتصادی دارند و از توانایی بیشتری برای تصمیم‌گیری مالی برخوردارند (لوساردی و همکاران^۶، ۲۰۱۴)؛ شیمیزوتانی و یامادا^۷، ۲۰۲۰). علاوه بر این، عوامل محیطی مانند فرهنگ اقتصادی جامعه، نظام آموزشی و زیرساخت‌های مالی نیز می‌توانند زمینه‌ساز ارتقای سواد مالی باشند. بدین ترتیب، ترکیب متغیرهای جمعیت‌شناختی و اقتصادی موجب شکل‌گیری الگوهای متفاوتی از رفتار و آگاهی مالی در میان گروه‌های مختلف می‌شود که شناخت آن‌ها برای طراحی برنامه‌های آموزشی مؤثر در حوزه سواد مالی ضروری است.

¹ momeni et al

² Manchanda & Sukhija

³ vig

⁴ Gupta & Hanagandi

⁵ Zaimovic et al

⁶ Lusardi et al

⁷ Shimizutani & Yamada

۲-۳-۴- نقش مولفه قوانین، مقررات و سیاست‌های دولتی مؤثر بر سواد مالی

قوانین و مقررات مالی نقش تعیین‌کننده‌ای در شکل‌گیری و ارتقای سواد مالی افراد دارند. چارچوب‌های قانونی و سیاست‌های دولتی با هدف تضمین ثبات اقتصادی، شفافیت در بازارهای مالی و حمایت از حقوق مصرف‌کنندگان تنظیم می‌شوند؛ این ساختارها نه تنها رفتار مالی افراد را هدایت می‌کنند بلکه زمینه‌ی یادگیری و افزایش آگاهی مالی را نیز فراهم می‌سازند. وجود مقررات مؤثر برای آموزش مالی در نظام آموزشی، الزامات افشای اطلاعات در مؤسسات مالی و سیاست‌های حمایتی از مصرف‌کنندگان مالی از جمله عواملی هستند که موجب افزایش سطح دانش مالی جامعه می‌شوند. طبق مطالعات بین‌المللی، هرگاه دولت‌ها آموزش مالی را در برنامه‌های رسمی مدارس، دانشگاه‌ها و نهادهای اجتماعی وارد می‌کنند، درک عمومی از مفاهیم اقتصادی و مالی در سطح جامعه افزایش چشمگیری می‌یابد (لوساردی^۱، ۲۰۱۹؛ شیمیزوتانی و یامادا^۲، ۲۰۲۰). از سوی دیگر، سیاست‌های اقتصادی و مالی دولت - شامل نظام مالیاتی، برنامه‌های بازنشستگی، حمایت‌های یارانه‌ای و سیاست‌های پولی - به‌طور غیرمستقیم بر الگوهای تصمیم‌گیری مالی افراد اثرگذارند. ثبات و شفافیت این سیاست‌ها موجب افزایش اعتماد عمومی به نظام مالی و انگیزه برای مشارکت فعال در فعالیت‌های اقتصادی می‌شود. همچنین مقررات نظارتی قوی بر بانک‌ها، مؤسسات اعتباری و بازار سرمایه باعث افزایش امنیت مالی افراد و ارتقای سطح سواد مالی از طریق پاسخ‌گویی نهادهای مالی به رفتارهای پرخطر و غیرمسئولانه می‌گردد. در کشورهای توسعه‌یافته، تعامل مؤثر میان سیاست‌گذاران مالی و نهادهای آموزشی، نقشی کلیدی در توسعه برنامه‌های ملی سواد مالی دارد؛ به‌گونه‌ای که شهروندان از طریق آموزش‌های رسمی و قوانین شفاف، قادر به تصمیم‌گیری بهتر در حوزه‌هایی همچون پس‌انداز، سرمایه‌گذاری، و مدیریت بدهی هستند. بنابراین قوانین و سیاست‌های دولتی نه فقط زمینه‌ساز نظم اقتصادی، بلکه عامل بنیادین در شکل‌گیری و نهادینه‌سازی سواد مالی در سطح جامعه محسوب می‌شوند (رحمان و میا^۳، ۲۰۲۴؛ نتالیسا و همکاران^۴، ۲۰۲۴).

۲-۳-۵- نقش مولفه دسترسی به منابع و اطلاعات مالی مؤثر بر سواد مالی

دسترسی به منابع و اطلاعات مالی معتبر، به‌عنوان یکی از پیش‌شرط‌های بنیادین برای ارتقای سواد مالی شناخته می‌شود. مطابق نظریه‌های اطلاعاتی و تصمیم‌گیری عقلایی، هرچه حجم و کیفیت داده‌های در دسترس افراد در حوزه مالی افزایش یابد، توان تحلیلی و قدرت تصمیم‌گیری آنان در زمینه‌های سرمایه‌گذاری، پس‌انداز و مدیریت ریسک نیز تقویت می‌شود. منابع اطلاعاتی متنوع شامل وبسایت‌ها، مقالات علمی، گزارش‌های تحلیلی بازار و ابزارهای دیجیتال، افراد را قادر می‌سازند تا با درک به‌روز از شرایط اقتصادی، رفتار مالی آگاهانه‌تری اتخاذ کنند. تجربه نیوزیلند و کشورهای OECD نشان می‌دهد که توسعه پلتفرم‌های تحلیلی و افزایش شفافیت مالی از طریق دسترسی آزاد به اطلاعات، رابطه‌ای مستقیم با یادگیری مالی و ارتقای رفتارهای اقتصادی بهینه دارد (منیرفر و

¹ Lusardi

² Shimizutani & Yamada

³ Rehman & Mia

⁴ Netalissa et al

همکاران^۱، ۲۰۲۳؛ ادریس و همکاران^۲، ۲۰۲۳). از سوی دیگر از منظر نظریه‌های مالی رفتاری و نهادی، دسترسی به اطلاعات مالی نه تنها ابزاری فنی، بلکه سازوکاری آموزشی و فرهنگی برای کاهش عدم‌تقارن اطلاعاتی و بهبود عدالت اطلاعاتی در بازار است. پلتفرم‌های اطلاعاتی و ابزارهای تحلیل بازار، با کاهش شکاف دانشی میان فعالان اقتصادی، زمینه تصمیم‌گیری منطقی‌تر و کاهش رفتارهای هیجانی و سفته‌بازانه را فراهم می‌سازند. علاوه بر آن، یادگیری از تجارب کشورهای موفق در این زمینه (مانند استرالیا و ژاپن) نشان داده است که ترکیب سیاست‌های اطلاع‌رسانی باز با آموزش‌های ساختاری در نظام آموزشی رسمی، می‌تواند به فرهنگ‌سازی جامع مالی در سطح جامعه منجر شود. بدین ترتیب، دسترسی گسترده، پایدار و چندکاناله به منابع اطلاعات مالی، موتور محرک شکل‌گیری سواد مالی پایدار و توانمندسازی اقتصادی در سطح ملی تلقی می‌شود (سیمباری و مقدم، ۱۴۰۲؛ ژو و همکاران^۳، 2023).

۴-۲- چارچوب‌های نظری مرتبط با سواد مالی

سواد مالی به‌عنوان توانایی درک مفاهیم و تصمیم‌گیری‌های مالی، یکی از مؤلفه‌های بنیادی رفتار مالی افراد در بازار سرمایه است. بر اساس نظریه رفتار برنامه‌ریزی‌شده آیزن^۴ (۱۹۹۱)، نگرش نسبت به سرمایه‌گذاری، هنجارهای ذهنی برآمده از محیط اجتماعی و کنترل رفتاری ادراک‌شده، تعیین‌کننده اصلی قصد و عمل سرمایه‌گذاری فرد هستند. بنابراین افزایش سواد مالی باعث می‌شود افراد بتوانند رفتارهای مالی خود را آگاهانه‌تر و مطابق با اهداف اقتصادی بلندمدت تنظیم کنند. نظریه چرخه عمر، بر ضرورت سواد مالی برای مدیریت مصرف، پس‌انداز و سرمایه‌گذاری در دوره‌های مختلف زندگی تأکید دارد. افراد با درک بهتر از جریان درآمد و هزینه در طول زندگی، قادر به برنامه‌ریزی مالی واقع‌گرایانه‌تر هستند و ریسک کمتری را پذیرا خواهند بود (رحمان و میا^۵، ۲۰۲۴). در چارچوب نظریه سبد سرمایه‌گذاری، آموزش نحوه تنوع‌بخشی دارایی‌ها و ارزیابی ریسک و بازده، شاخصی از سطح سواد مالی به شمار می‌آید. سواد مالی بالا موجب می‌شود سرمایه‌گذاران تصمیمات هوشمندانه‌تری اتخاذ کرده و در برابر نوسانات بازار واکنش‌های هیجانی کمتری نشان دهند. به‌علاوه، نظریه یادگیری اجتماعی نشان می‌دهد الگوهای رفتاری مالی از طریق مشاهده و تعامل اجتماعی شکل می‌گیرند. خانواده، نظام آموزشی و رسانه‌ها در انتقال دانش مالی نقش نظارتی و الگوسازی دارند؛ بنابراین ارتقای سواد مالی جامعه نیازمند همکاری نهادهای آموزشی، بانک‌ها و رسانه‌ها است. (شریفی و نقوی^۶، ۲۰۲۰). در مجموع، در مبانی نظری بیان شده بر هم‌افزایی میان سواد مالی فردی، اثرات اجتماعی یادگیری و مدل‌های عقلانی تصمیم‌گیری مالی تأکید دارد تا رفتار سرمایه‌گذاران خرد در بازار سرمایه ایران به صورت علمی توضیح‌پذیر شود.

¹ Moeinfar et al

² Idris et al

³ Zhou et al

⁴ Ajzen

⁵ Rehman & Mia

⁶ Sharif & Naghavi

۲-۵- پیشینه تحقیق

پژوهش‌های قبلی در زمینه سواد مالی به شرح زیر بوده‌اند:

یوسف‌نژاد و ملکیان کله‌بستی (۱۴۰۴) نشان دادند که عوامل فردی و اجتماعی و همچنین سواد مالی تأثیر مثبت بر تصمیم‌گیری سرمایه‌گذاران بورس تهران دارند، در حالی که نگرش مالی اثر معکوس داشت. هاشمی گهر و رحمتی فخرآبادی (۱۴۰۴) تأثیر فناوری مالی بر پولشویی و نقش الزامات مالی و سواد مالی در کاهش این تأثیر را بررسی کردند. نتایج نشان می‌دهد که الزامات مالی و سواد مالی بالا می‌تواند تأثیر منفی فناوری مالی بر پولشویی را کاهش دهد و آموزش و تنظیم‌گری مالی نقش کلیدی در تقویت شفافیت مالی دارند. محمدی و همکاران (۱۴۰۴) نشان دادند که سواد مالی تأثیر مثبت و معناداری بر موفقیت‌سازمانی در میان حسابداران دارد. قالمق (۱۴۰۳) نقش ویژگی‌های فردی و خانوادگی مانند جنسیت، سن و وضعیت تأهل را بر سطح سواد مالی بررسی کرد و مشخص شد مردان، افراد متأهل و گروه سنی ۳۹-۴۶ سال بیشترین سواد مالی را دارند. تاجمیر ریاحی و هدایت‌زاده (۱۴۰۲) سه راهکار اصلی ارتقای سواد مالی را شامل تغییر نگرش مالی، رفتار مالی و دانش مالی معرفی کردند. محمدی و همکاران (۱۴۰۲) با تحلیل معادلات ساختاری دریافتند که افزایش خودکنترلی موجب بهبود رفتار مالی و ارتقای رفاه مالی سرمایه‌گذاران می‌شود و سواد مالی نقش تقویت‌کننده دارد. ترازودار و همکاران (۱۴۰۲) نشان دادند که راهبردهایی مانند ارتقای دانش بازار، مشورت با کارشناسان، متنوع‌سازی پرتفوی و آموزش بورس، تصمیم‌گیری سرمایه‌گذاران را بهبود می‌بخشد. دلیلی اردکانی (۱۴۰۱) تأکید کرد آگاهی از مفاهیم پایه بورس رفتارهای مالی نامطلوب را کاهش می‌دهد. مطالعات دیگر مانند صابری عباس‌زاده (۱۴۰۱) و پناهی و همکاران (۱۴۰۱)، نقش رفتار مالی، نگرش مالی و دانش مالی را در ارتقای سواد مالی و قصد سرمایه‌گذاری بررسی کردند و مشخص شد رفتارهای گذشته و دانش مالی اثر مثبت مستقیم و غیرمستقیم دارند. دیانته معین‌الدین و همکاران (۱۴۰۰) یازده مؤلفه مهم سواد مالی مدیران را شامل شناخت صورت‌های مالی، قوانین بیمه و مقررات مالیاتی شناسایی کردند. در ایران، محقق کیا و همکاران (۱۴۰۰)، هراتیان و پیری (۱۳۹۹) و عسگرزاده و قانع (۱۳۹۹) ارتباط سواد مالی با رفتار و نگرش مالی و شاخص‌های جمعیت‌شناختی را نشان دادند. زندی (۱۳۹۹) تأثیر سواد مالی بر بازده پرتفوی سرمایه‌گذاران را بررسی کرد و اثر مثبت سواد بازاری-حسابداری و اقتصادی را تأیید نمود. مرادی و ایزدی (۱۳۹۳) و یوسفی (۱۳۹۰) نشان دادند ویژگی‌های جمعیت‌شناختی و اطلاعات اقتصادی و مالی بر تصمیم‌گیری سرمایه‌گذاری اثرگذارند. مطالعات بین‌المللی اخیر اهمیت تعامل سواد مالی با فناوری و سوگیری‌های رفتاری را تأکید کرده‌اند.

هوانگ و له^۱ (۲۰۲۵) در ویتنام نشان دادند سواد مالی دیجیتال نقش میانجی و تعدیل‌کننده میان سوگیری‌های رفتاری و تصمیمات سرمایه‌گذاری دارد، به‌ویژه در سرمایه‌گذاران جوان. منسا و همکاران^۲ (۲۰۲۵) در غنا و کوی‌رالا و نیراولا^۳ (۲۰۲۵) در نپال، نقش سواد مالی در تقویت رفتار عقلانی و کاهش اثر رفتار گله‌ای را تأیید کردند. انوار^۴

¹ Hoang & Le

² Mensah et al

³ Koirala & Niraula

⁴ Anwar

(۲۰۲۵) در امارات نشان داد سواد مالی پیش‌بینی‌کننده رفتار منظم سرمایه‌گذاری است، در حالی که مشاوران رباتیک اثر مستقلی ندارند. گوپتا و همکاران^۱ (۲۰۲۵)؛ شاجی^۲ (۲۰۲۵)؛ دسدا و همکاران^۳ (۲۰۲۵) و درویش^۴ (۲۰۲۵) تأکید کردند که سواد مالی همراه با خودکارآمدی، درک ریسک و اعتمادبه‌نفس بیش از حد، نقش میانجی و تعدیل‌کننده در تصمیمات سرمایه‌گذاری دارد. در اندونزی، رامادانی و همکاران^۵ (۲۰۲۵) و ممتاز و همکاران^۶ (۲۰۲۵) نشان دادند که سواد مالی همراه با رفتار مالی و سطح درآمد، رفاه مالی و کیفیت تصمیم‌گیری را ارتقا می‌دهد. پژوهش‌های گوناگون مانند گوناوان و همکاران^۷ (۲۰۲۵) و شعیب و همکاران^۸ (۲۰۲۵) بر اهمیت ترکیب فناوری مالی و سواد مالی برای تصمیم‌گیری منطقی و مدیریت ریسک تأکید کرده‌اند. مطالعات اوگونولا و داگبارتی^۹ (۲۰۲۴) و رحمان و همکاران^{۱۰} (۲۰۲۴) نشان داد ابزارهای مالی مبتنی بر هوش مصنوعی و پلتفرم‌های یادگیری ماشینی می‌توانند سواد مالی و تصمیم‌گیری سرمایه‌گذاران تازه‌کار را ارتقا دهند. کومار و همکاران^{۱۱} (۲۰۲۴) و رحمان و میا^{۱۲} (۲۰۲۴) نیز عوامل تعیین‌کننده سواد مالی شامل ویژگی‌های جمعیت‌شناختی، اقتصادی، روان‌شناختی، مالی، اسلامی و فناورانه را شناسایی کردند. پژوهش‌های مانند منیرفر و همکاران^{۱۳} (۲۰۲۳)؛ ژو و همکاران^{۱۴} (۲۰۲۳) و ادريس و همکاران^{۱۵} (۲۰۲۳)، مدل‌های نظری و کاربردی سواد مالی را بررسی کردند و نشان دادند سواد مالی با رفتار مالی، رفاه مالی، خودکارآمدی و تحمل ریسک رابطه مثبت دارد. فراتحلیل هوانگ و پارک^{۱۶} (۲۰۲۳) نیز بر ارتباط مثبت دانش مالی با رفتار مالی مطلوب و رفاه مالی تأکید کرد. تحقیقات ۲۰۲۱-۲۰۲۰ در جنوب و شرق آسیا نشان دادند که سواد مالی، رفتار مالی و نگرش مالی نقش مستقیم و میانجی بر تصمیمات سرمایه‌گذاری، رفاه مالی و پس‌انداز دارند و عوامل جمعیت‌شناختی، آموزشی و اجتماعی-اقتصادی تعیین‌کننده هستند (پریادارسانی و کوماری^{۱۷} ۲۰۲۱؛ سوسانتی^{۱۸}، ۲۰۲۱؛ مؤمنی و همکاران^{۱۹}، ۲۰۲۱؛ بالاگوبی و پراشانثان^{۲۰}، ۲۰۲۱). مطالعات پیشین ۲۰۱۹-۲۰۱۳ نیز نشان دادند سواد مالی، تجربه سرمایه‌گذاری، آموزش مالی و عوامل جمعیت‌شناختی و اجتماعی-اقتصادی نقش کلیدی در تصمیم‌گیری و رفاه مالی ایفا می‌کنند

¹ Gupta et al

² Shaji

³ Desda et al

⁴ Darwish

⁵ Ramadhani et al

⁶ Mumtaz et al

⁷ Gunawan et al

⁸ Shoaib et al

⁹ Ogunola & Dugbartey

¹⁰ Rahman et al

¹¹ Kumar et al

¹² Rehman & Mia

¹³ Moeinfar et al

¹⁴ Zhou et al

¹⁵ Idris et al

¹⁶ Hwang & Park

¹⁷ Priyadarshani & Kumari

¹⁸ Susanti

¹⁹ momeni et al

²⁰ Balagobei & Prashanthan

(چاندرا^۱، ۲۰۱۹؛ یونس و همکاران^۲، ۲۰۱۹؛ ویگ^۳، ۲۰۱۷؛ بوشن و مدوری^۴، ۲۰۱۳). در نهایت، کراسان^۵ (۲۰۱۰) با تحلیل تجربیات موفق ملی، مشارکت نهادها و آموزش مالی در مدارس را راهکارهای کلیدی ارتقای سواد مالی معرفی کرده است. حالا با توجه به مطالعه تحقیقات پیشین، پژوهش حاضر از جنبه قلمرو مکانی و موضوع تحقیق که تمرکز بر راهکارهای ارتقای سواد مالی است و همچنین نوع روش تحقیق برای پاسخگویی به سوالات تحقیق می‌تواند از تحقیقات گذشته متمایز و بدیع باشد که این تحقیق از روش تحقیق فراترکیب استفاده می‌کند که به دلیل توانایی آن در ترکیب داده‌های مختلف می‌توان نتایجی را تولید کند که از دیدگاه‌های مختلف و گسترده‌تری قابل بررسی باشند و در این تحقیق به دلیل تمرکز بر روی سرمایه‌گذاران خرد به درک بهتری از رفتار مالی این گروه از سرمایه‌گذاران کمک می‌کند.

۳- روش‌شناسی پژوهش

پژوهش حاضر با هدف شناسایی و تبیین عوامل مؤثر بر سواد مالی انجام شده و از نظر رویکرد روش‌شناختی، یک مطالعه آمیخته اکتشافی است. انتخاب این رویکرد به دلیل ماهیت چندبعدی سواد مالی و ضرورت تلفیق شواهد نظری، تجربی و قضاوت خبرگان صورت گرفته است. پژوهش از نظر هدف، ماهیتی توسعه‌ای-بنیادین از نظر راهبرد گردآوری داده‌ها، مبتنی بر مطالعات کتابخانه‌ای و میدانی است. که کتابخانه‌ای رویکرد غالب نحقیق حاضر می‌باشد و به منظور استخراج و تلفیق نظام‌مند یافته‌های پژوهش‌های پیشین، از روش فراترکیب^۶ استفاده شد. فراترکیب روشی کیفی است که با ترکیب نتایج مطالعات پیشین، امکان ارائه تفسیری جامع و نظریه‌محور از یک پدیده را فراهم می‌کند (سندلوسکی و باروسو^۷، ۲۰۰۶). فرآیند فراترکیب بر اساس الگوی هفت‌مرحله‌ای سندلوسکی و باروسو شامل تنظیم سؤال پژوهش، مرور نظام‌مند ادبیات، انتخاب و غربال مطالعات، استخراج داده‌ها، تحلیل و تلفیق یافته‌ها، کنترل کیفیت و ارائه نتایج انجام شد. جامعه مطالعاتی مرحله کیفی شامل کتاب‌ها، مقالات علمی و رساله‌های مرتبط با سواد مالی و پیامدهای آن بود که از پایگاه‌های معتبر فارسی و انگلیسی نظیر پایگاه مرکز اطلاعات علمی جهاد دانشگاهی^۸، پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی^۹، پایگاه مجلات تخصصی نور^{۱۰}، مرجع دانش (ناشر تخصصی کنفرانس‌های ایران)^{۱۱}، پایگاه اطلاعات علمی علم نت^{۱۲}، پایگاه اطلاعات علمی ایران^{۱۳}، سایت

¹ Chandra

² Younas et al

³ vig

⁴ Bhushan & Medury

⁵ Crossan

⁶ (Meta-synthesis)

⁷ Sandelowski & Barroso

⁸ . <https://www.sid.ir/fa/journal/>

⁹ . <http://ensani.ir/fa>

¹⁰ . <https://www.noormags.ir/>

¹¹ . <https://civilica.com/>

¹² . <https://elmnet.ir>

¹³ . <https://ganj.irandoc.ac.ir>

مجلات حسابداری و مالی - سایت جهت‌های علمی (ساینس دایرکت)^۱ - امرالد^۲ - ریسرچ گیت^۳ - گوگل که در بازه زمان (۲۰۰۴ تا ۲۰۲۵) و (۱۳۸۲ تا ۱۴۰۴) گردآوری شدند. مطالعات منتخب پس از غربال‌گری عنوان، چکیده و متن کامل، با استفاده از ابزار کسب^۴ از نظر کیفیت روش‌شناختی ارزیابی شدند و تنها منابع دارای کیفیت قابل قبول در تحلیل نهایی باقی ماندند. تحلیل داده‌های کیفی از طریق تحلیل محتوا و کدگذاری نظری انجام شد و برای مدیریت داده‌ها از نرم‌افزار مکس کیودا^۵ استفاده گردید. پایایی کدگذاری‌ها با بهره‌گیری از ضریب کاپای کوهن سنجیده شد که نتایج آن نشان‌دهنده توافق مناسب میان کدگذاران بود. عوامل استخراج‌شده در قالب ابعاد اصلی شامل آموزش و توسعه مهارت‌های مالی، عوامل اجتماعی، روانی و فرهنگی، عوامل محیطی و دموگرافیک، قوانین و سیاست‌های دولتی و دسترسی به منابع اطلاعات مالی طبقه‌بندی شدند. به‌منظور تعیین میزان اهمیت و اولویت عوامل، از روش آنتروپی شانون استفاده شد. این روش با محاسبه میزان عدم قطعیت اطلاعات، امکان وزن‌دهی عینی و رتبه‌بندی شاخص‌ها را فراهم می‌کند. در این مرحله، ماتریس تصمیم تشکیل و نرمال‌سازی شده و وزن نهایی هر عامل محاسبه گردید.

۴- یافته‌های پژوهش

در این بخش، نتایج حاصل از تحلیل داده‌ها با هدف شناسایی و تبیین عوامل مؤثر بر سواد مالی ارائه می‌شود. با توجه به ماهیت کیفی پژوهش، روش فراترکیب به‌عنوان رویکرد اصلی مورد استفاده قرار گرفته و نتایج حاصل از غربال مطالعات، ارزیابی روایی، استخراج و تحلیل مقوله‌ها و در نهایت مدل مفهومی پژوهش گزارش می‌گردد.

۴-۱. روش فراترکیب (پاسخگویی به سوالات پژوهش)

در این بخش با استفاده از روش فراترکیب، سوالات پژوهش به شرح زیر پاسخ داده می‌شود

(۱) عوامل مؤثر بر سواد مالی برای سرمایه‌گذاران در بازار سرمایه کدامند؟

(۲) رتبه‌بندی عوامل مؤثر بر سواد مالی برای سرمایه‌گذاران در بازار سرمایه چگونه است؟

برای پاسخگویی به سوال اول مقالات فارسی و انگلیسی مرتبط با موضوع پژوهش مورد مطالعه و بررسی قرار می‌گیرد و برای پاسخگویی به سوال دوم با استفاده از روش آنتروپی شانون که با پرسشنامه و نظرخواهی از خبرگان است به رتبه‌بندی مولفه‌ها پرداخته می‌شود و در نهایت الگوی مناسب مشخص می‌گردد که الگوی هفت مرحله‌ای سندلوسکی و بارسو (۲۰۰۷) به نقل از سندلوسکی و بارسو (۲۰۰۷) استفاده می‌شود

¹ . <https://www.sciencedirect.com>

² . <https://www.emerald.com>

³ . <https://www.researchgate.net/>

⁴ CASP (Critical Appraisal Skills Program)

⁵ MAXQDA

گام اول: تنظیم سوال پژوهش: نخستین گام فراترکیب تنظیم پرسش‌های پژوهش است. نخستین سوال برای فراترکیب چه چیزی (What) است. همچنین سوالاتی را با مضمون چه؟ چه وقت؟ و چگونه مطرح کرد: شاخص‌های اصلی مقوله مورد مطالعه کدامند؟

جدول ۱- سوالات تحقیق جهت شروع روش فراترکیب

سؤال‌های پژوهش کیفی فراترکیب	توضیحات
هدف پژوهش (what)	شناسایی عوامل مؤثر بر سواد مالی
منابع مورد مطالعه کار شده قبلی توسط پژوهشگران مختلف (who)	تمامی کتاب‌ها، پایان‌نامه‌ها و مقالات منتشر شده قابل دسترسی در مجلات علمی مختلف و معتبر داخلی و خارجی که به حسابرسی داخلی توجه نموده‌اند.
بازه زمانی پژوهش (When)	مقالات داخلی ۱۳۸۲ تا ۱۴۰۴ شمسی، مقالات خارجی ۲۰۰۴ تا ۲۰۲۵ میلادی
روش انجام پژوهش (How)	بررسی منابع، شناسایی و اولویت‌بندی عوامل و شاخص‌های مؤثر، تحلیل و دسته‌بندی مفاهیم و شاخص‌های شناسایی شده

با توجه به موارد فوق سوالات پژوهش به شرح ذیل مورد بررسی قرار می‌گیرد:

(۱) عوامل مؤثر بر سواد مالی برای سرمایه‌گذاران در بازار سرمایه کدامند؟

(۲) رتبه‌بندی عوامل مؤثر بر سواد مالی برای سرمایه‌گذاران در بازار سرمایه چگونه است؟

گام دوم: جستجوی نظام مند متون: در این مرحله به جستجوی سیستماتیک کتاب‌ها و مقالات منتشر شده معتبر داخلی و خارجی با استفاده از واژگان کلیدی مرتبط در پایگاه‌های اطلاعاتی پرداخته می‌شود. رتبه‌بندی عوامل مؤثر بر سواد مالی برای سرمایه‌گذاران در بازار سرمایه چگونه است؟

جدول ۲: واژگان منتخب برای جستجو در پایگاه‌های اطلاعاتی

واژگان کلیدی	
فارسی	انگلیسی
سواد مالی	Financial Literacy
تصمیم‌گیری مالی	Financial Decision-Making
رفتار مالی	Financial Behavior
رفاه مالی	Financial Well-being
مدل‌های سواد مالی	Financial Literacy Models
تأثیر سواد مالی بر رفتار مالی	Impact of Financial Literacy on Behavior
عوامل مؤثر بر سواد مالی	Factors Influencing Financial Literacy
رویکردهای توسعه سواد مالی	Approaches to Financial Literacy Development
"تأثیر سواد مالی بر تصمیم‌گیری سرمایه‌گذاری"	"Impact of Financial Literacy on Investment Decision-Making"

واژگان کلیدی	
فارسی	انگلیسی
سواد مالی و رفاه مالی	Financial Literacy & Financial Well-being

پایگاه‌های اطلاعاتی مورد بررسی به شرح ذیل است:

پایگاه‌های فارسی

در حال حاضر پایگاه‌های زیادی برای انتشار مقالات و طرح‌های پژوهشی وجود دارد که اطلاعات مالی مرکز اطلاعات علمی جهاد دانشگاه^۱ یکی از پایگاه‌های مرجع برای پژوهشگران محسوب می‌شود. علاوه بر این پایگاه، پایگاه‌های دیگر به شرح ذیل وجود دارد: پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی^۲، پایگاه مجلات تخصصی نور^۳، مرجع دانش^۴ (ناشر تخصصی کنفرانس‌های ایران)، پایگاه اطلاعات علمی علم نت^۵، پایگاه اطلاعات علمی ایران^۶ و سیویلیکا^۷ و مجلات حسابداری و مدیریت.

پایگاه‌های انگلیسی

سایت ساینس دایرکت^۸، امرالد^۹، ریسرچ گیت^{۱۰} و گوگل و مجلات حسابداری و مالی.

گام سوم: جستجو و بررسی مطالعات و مقاله‌های مرتبط:

ابتدا مقالات در خصوص سواد مالی استخراج میشوند. در فرآیند جستجو، پارامترهای مختلفی را مانند عنوان، چکیده، محتوا، جزئیات مقاله (نام نویسنده، سال) و ... را در نظر گرفته و مقالاتی که با سوال و هدف پژوهش تناسبی ندارد، حذف میشوند. در این روش بر اساس ده معیار (۱) اهداف پژوهش (۲) منطق روش (۳) طرح پژوهش (۴) نمونه برداری (۵) جمع آوری داده‌ها (۶) انعکاس پذیری (۷) ملاحظات اخلاقی (۸) دقت تجزیه و تحلیل (۹) بیان روشن یافته‌ها و (۱۰) ارزش پژوهش، برای هر مقاله امتیازی در نظر گرفته شده است. منطق گزینش مقالات بدین ترتیب است که پژوهشگر با اعطای امتیاز به هر یک از شاخصها از ضعیف (۱) تا عالی (۵) در هر یک از شاخص‌های ده گانه امتیازی داده میشود. سپس مقالات به ۵ طبقه ضعیف (۰ تا ۱۰) - متوسط (۱۱ تا ۲۰) - خوب (۲۱ تا ۳۰) - خیلی خوب (۳۱ تا ۴۰) - عالی (۴۱ تا ۵۰) دسته بندی می‌شوند که در مرحله نخست، جست‌وجوی نظام‌مند در پایگاه‌های علمی معتبر داخلی و خارجی منجر به شناسایی ۵۴۰ مقاله مرتبط با موضوع پژوهش شد. پس از حذف موارد تکراری و اعمال معیارهای ورود و خروج، فرآیند غربالگری در سه مرحله انجام گرفت که در نهایت ۷۶

¹ <https://www.sid.ir/fa/journal/>

² <http://ensani.ir/fa>

³ <https://www.noormags.ir/>

⁴ <https://civilica.com/>

⁵ <https://elmnet.ir>

⁶ <https://ganj.irandoc.ac.ir>

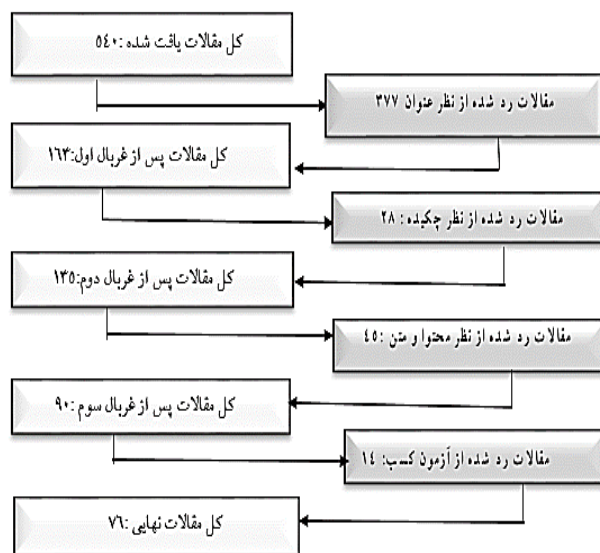
⁷ <https://civilica.com/>

⁸ <https://www.sciencedirect.com>

⁹ <https://www.emerald.com>

¹⁰ <https://www.researchgate.net/>

مقاله واجد شرایط برای ورود به فراترکیب انتخاب گردید. فرآیند جست و جو، غربال و انتخاب مطالعات به صورت گام به گام در شکل ۱ ارائه شده است

شکل ۱. فلوجارت فرآیند جست و جو، غربالگری و انتخاب مطالعات (PRISMA)

گام چهارم: استخراج اطلاعات مقالات:

در این مرحله محتوای مقالات به دقت مطالعه شده و عوامل اثرگذار بر سواد مالی برای سرمایه گذاران استخراج میشوند. در جداول مربوطه برای تعیین روایی ابزارهای پژوهش که مقالات و متون مورد مطالعه اند. از برنامه مهارت های ارزیابی حیاتی^۱ CASP استفاده میشود. با استفاده از برنامه مهارت های ارزیابی حیاتی یا روش CASP با ۱۰ شرط کیفی هر مقاله به لحاظ کیفی مورد ارزیابی قرار میگیرد. به هر یک از مقالات براساس هر یک از این شرایط، امتیازی بین ۱ تا ۵ تخصیص داده می شود. مقالاتی که مجموع امتیازات آنها ۲۵ و بالاتر شود به لحاظ کیفی تأیید و باقی مقالات حذف خواهند شد. شرایط در نظر گرفته شده برای روش CASP در این پژوهش عبارتند از: تناسب اهداف مقاله مورد بررسی با اهداف پژوهش؛ به روز بودن پژوهشی مقاله مورد بررسی؛ طرح مطرح شده در مقاله مورد بررسی؛ روش نمونه گیری در مقاله مورد بررسی؛ روش و کیفیت جمع آوری داده ها؛ میزان انعکاس پذیری امکان بسط دادن نتایج و دستاوردهای مقاله مورد بررسی؛ میزان و نحوه رعایت نکات اخلاقی رایج در زمینه تدوین متون پژوهشی در مقاله مورد بررسی؛ میزان دقت در زمینه تجزیه و تحلیل داده ها در مقاله مورد بررسی؛ وضوح بیان در ارائه یافته های مقاله مورد بررسی؛ ارزش کلی مقاله مورد بررسی. از آنجا که ۱۰ ویژگی وجود دارد و حداکثر

^۱Critical Appraisal Skills Program

امتیاز هر و ویژگی ۵ می باشد بنابراین بیشترین نمره ای که هر مقاله براساس مقیاس CASP، کسب میکند، ۵۰ میباشد. ساده ترین روش آن است که هر مقاله ای که پایینتر از ۲۵ امتیاز دارد حذف شود. روبریک برای این منظور پنج دسته را مطرح کرده است: ضعیف (۰ تا ۱۰)؛ متوسط (۱۱ تا ۲۰)؛ خوب (۲۱ تا ۳۰)؛ خیلی خوب (۳۱ تا ۴۰) و عالی (۴۰ تا ۵۰). که از پایگاه های داخلی و خارجی ۵۴۰ مقاله یافت شد که ۳۷۷ مقاله با مطالعه عنوان، ۲۸ مقاله با مطالعه چکیده، ۴۵ مقاله با مطالعه متن و ۱۴ مقاله با آزمون کسب حذف شدند و در نهایت ۷۶ منبع برای شناسایی عوامل در نظر گرفته شد.

میزان میانگین امتیاز CASP مربوط به ۷۶ مقاله ۴۳.۸۸ می باشد که نشان دهنده روایی ابزارهای پژوهش به صورت عالی (۴۱ تا ۵۰) است امتیازات مقاله از ۳۶ تا ۴۹ متغیر بوده است و مولفه های شناسایی شده بر اساس مطالعه مقالات فوق به شرح ذیل بوده است و همچنین جدول مقالات تایید شده ارائه شده است

جدول ۳. نتایج ارزیابی روایی مطالعات منتخب بر اساس ابزار CASP

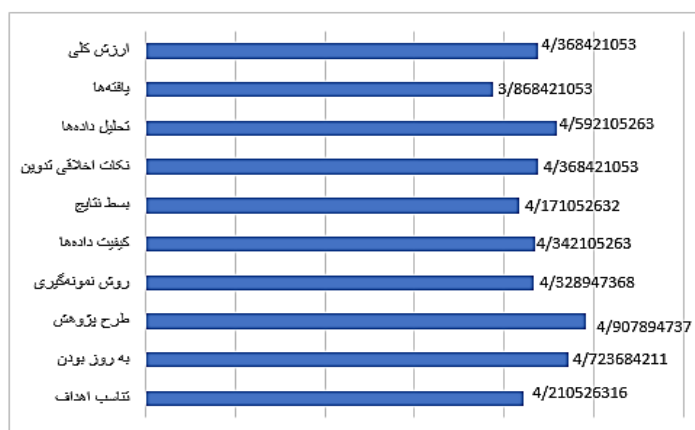
ردیف مقاله	تناسب اهداف	به روز بودن	طرح پژوهش	روش نمونه گیری	کیفیت داده ها	بسط نتایج	نکات اخلاقی تدوین	تحلیل داده ها	یافته ها	ارزش کلی	جمع
۱	۵	۵	۵	۵	۵	۴	۵	۴	۵	۵	۴۸
۲	۴	۵	۵	۵	۵	۵	۵	۴	۵	۵	۴۸
۳	۵	۵	۵	۵	۵	۴	۵	۴	۵	۵	۴۸
۴	۴	۵	۵	۴	۴	۴	۴	۴	۳	۴	۴۱
۵	۴	۵	۵	۴	۴	۴	۴	۴	۳	۴	۴۱
۶	۵	۴	۵	۵	۵	۵	۵	۵	۵	۵	۴۹
۷	۴	۵	۵	۴	۴	۴	۴	۵	۴	۴	۴۳
۸	۴	۵	۵	۴	۵	۴	۴	۵	۳	۴	۴۲
۹	۴	۵	۵	۴	۴	۴	۴	۵	۴	۵	۴۴
۱۰	۴	۵	۵	۴	۴	۴	۴	۵	۳	۴	۴۲
۱۱	۴	۴	۴	۵	۳	۵	۴	۳	۳	۴	۳۹
۱۲	۴	۴	۵	۵	۴	۵	۵	۵	۴	۴	۴۵
۱۳	۵	۵	۵	۵	۵	۴	۵	۴	۵	۵	۴۸
۱۴	۴	۵	۵	۵	۵	۴	۵	۴	۵	۵	۴۷
۱۵	۵	۵	۵	۵	۵	۴	۵	۴	۵	۵	۴۸
۱۶	۴	۵	۵	۴	۴	۴	۴	۴	۳	۴	۴۱
۱۷	۴	۵	۵	۴	۴	۴	۴	۴	۳	۴	۴۱
۱۸	۵	۴	۵	۵	۵	۵	۵	۵	۵	۵	۴۹
۱۹	۴	۵	۵	۴	۴	۴	۴	۵	۴	۴	۴۳

ردیف مقاله	تناسب اهداف	به روز بودن	طرح پژوهش	روش نمونه گیری	کیفیت داده ها	بسط نتایج	نکات اخلاقی تدوین	تحلیل داده ها	یافته ها	ارزش کلی	جمع
۲۰	۴	۵	۵	۴	۴	۴	۴	۵	۳	۴	۴۲
۲۱	۴	۵	۵	۴	۴	۴	۴	۵	۴	۵	۴۴
۲۲	۴	۵	۵	۴	۴	۴	۴	۵	۳	۴	۴۲
۲۳	۴	۴	۴	۳	۵	۳	۴	۵	۳	۴	۳۹
۲۴	۴	۴	۵	۵	۴	۵	۵	۵	۴	۴	۴۵
۲۵	۵	۵	۵	۵	۵	۴	۵	۴	۵	۵	۴۸
۲۶	۴	۵	۵	۵	۵	۴	۵	۴	۵	۵	۴۷
۲۷	۵	۵	۵	۵	۵	۴	۵	۴	۵	۵	۴۸
۲۸	۴	۵	۵	۴	۴	۴	۴	۴	۳	۴	۴۱
۲۹	۴	۵	۵	۴	۴	۴	۴	۴	۳	۴	۴۱
۳۰	۵	۴	۵	۵	۵	۵	۵	۵	۵	۵	۴۹
۳۱	۴	۵	۵	۴	۴	۴	۴	۵	۴	۴	۴۳
۳۲	۴	۵	۵	۴	۴	۴	۴	۵	۳	۴	۴۲
۳۳	۴	۵	۵	۴	۴	۴	۴	۵	۴	۵	۴۴
۳۴	۴	۵	۵	۴	۵	۴	۴	۵	۳	۴	۴۳
۳۵	۴	۴	۴	۳	۳	۴	۴	۳	۳	۴	۳۶
۳۶	۴	۴	۵	۵	۴	۵	۵	۵	۴	۴	۴۵
۳۷	۵	۵	۵	۵	۵	۴	۵	۴	۵	۵	۴۸
۳۸	۴	۵	۵	۵	۵	۴	۵	۴	۵	۵	۴۷
۳۹	۵	۵	۵	۵	۵	۴	۵	۴	۵	۵	۴۸
۴۰	۴	۵	۵	۴	۴	۴	۴	۴	۳	۴	۴۱
۴۱	۴	۵	۵	۴	۴	۴	۴	۴	۳	۴	۴۱
۴۲	۵	۴	۵	۵	۵	۵	۵	۵	۵	۵	۴۹
۴۳	۴	۵	۵	۴	۴	۴	۴	۴	۴	۴	۴۳
۴۴	۴	۵	۵	۴	۴	۴	۴	۴	۳	۴	۴۲
۴۵	۴	۵	۵	۴	۴	۴	۴	۴	۴	۵	۴۴
۴۶	۴	۵	۵	۴	۴	۴	۴	۴	۳	۴	۴۲
۴۷	۴	۴	۴	۴	۳	۴	۴	۴	۳	۴	۳۸
۴۸	۴	۴	۵	۵	۴	۵	۵	۵	۴	۴	۴۵
۴۹	۵	۴	۵	۵	۵	۵	۵	۵	۵	۴	۴۹
۵۰	۴	۵	۵	۴	۴	۴	۴	۴	۴	۴	۴۳

ردیف مقاله	تناسب اهداف	به روز بودن	طرح پژوهش	روش نمونه‌گیری	کیفیت داده‌ها	بسط نتایج	نکات اخلاقی تدوین	تحلیل داده‌ها	یافته‌ها	ارزش کلی	جمع
۵۱	۴	۵	۵	۴	۴	۴	۴	۵	۳	۴	۴۲
۵۲	۴	۵	۵	۴	۴	۴	۴	۵	۴	۵	۴۴
۵۳	۴	۵	۵	۴	۴	۴	۴	۵	۳	۴	۴۲
۵۴	۴	۴	۴	۴	۴	۴	۴	۴	۴	۴	۴۰
۵۵	۴	۴	۵	۵	۵	۵	۵	۵	۴	۴	۴۶
56	۴	۵	۵	۴	۵	۴	۴	۵	۳	۴	۴۳
57	۴	۵	۵	۴	۴	۴	۴	۵	۳	۴	۴۲
58	۴	۵	۵	۴	۴	۴	۴	۴	۳	۴	۴۱
59	۴	۴	۵	۵	۴	۵	۵	۵	۴	۴	۴۵
60	۵	۴	۵	۵	۵	۵	۵	۵	۵	۵	۴۹
61	۴	۵	۵	۴	۴	۴	۴	۵	۳	۴	۴۲
62	۴	۵	۵	۴	۴	۴	۴	۴	۳	۴	۴۱
63	۵	۴	۵	۵	۵	۵	۵	۵	۵	۵	۴۹
64	۴	۵	۵	۴	۴	۴	۴	۵	۴	۵	۴۴
65	۴	۵	۵	۴	۴	۴	۴	۵	۴	۴	۴۳
66	۴	۵	۵	۴	۴	۴	۴	۵	۳	۴	۴۲
67	۴	۵	۵	۴	۵	۴	۵	۴	۵	۵	۴۷
68	۴	۴	۴	۳	۵	۳	۴	۵	۳	۴	۳۹
69	۵	۵	۵	۵	۵	۴	۵	۴	۵	۵	۴۸
70	۴	۵	۵	۴	۴	۴	۴	۵	۴	۴	۴۳
71	۴	۴	۵	۵	۵	۵	۵	۵	۴	۴	۴۶
72	۴	۵	۵	۴	۴	۴	۴	۵	۴	۴	۴۳
73	۴	۵	۵	۴	۴	۴	۴	۵	۴	۵	۴۴
74	۴	۵	۵	۴	۴	۴	۴	۵	۴	۴	۴۳
75	۴	۴	۴	۳	۵	۳	۴	۵	۳	۴	۳۹
76	۴	۵	۵	۴	۴	۴	۴	۴	۳	۴	۴۱
جمع	320	359	373	329	330	317	332	349	294	332	3335
میانگین	4.210526	4.723684	4.907895	4.328947	4.342105	4.171053	4.368421	4.592105	3.868421	4.368421	43.88158

همانطور مقایسه عملکرد شاخص‌های ارزیابی روایی، میانگین امتیازات هر شاخص محاسبه و در قالب شکل ۲ نمایش داده شده است. همان‌گونه که مشاهده می‌شود،

شاخص‌های «طرح پژوهش» و «به‌روز بودن مطالعات» بالاترین میانگین امتیاز را به خود اختصاص داده‌اند.

نمودار ۱: میانگین امتیازات شاخص‌های ارزیابی روایی مطالعات

جدول ۴: لیست مقالات تأیید شده

ردیف	نویسندگان (سال)	عنوان
۱	عاصی و همکاران (۱۳۹۹)	طراحی مدلی جهت تبیین سواد مالی سرمایه‌گذاران خرد بازار سرمایه
۲	منیرفر و همکاران (۲۰۲۳)	ارائه مدل سواد مالی در بازار سرمایه ایران
۳	تاجمیر ریاحی و هدایت زاده (۱۴۰۲)	شناسایی و اولویت‌بندی راهکارهای ارتقای سواد مالی در بازار سرمایه ایران
۴	سیافرل ^۱ (۲۰۲۰)	بازنگری در استراتژی‌های قابل اجرا برای بهبود سواد مالی و شاخص شمولیت در بازار سرمایه اسلامی
۵	چاندر ^۲ (۲۰۱۹)	مسائل مهم سواد مالی و کاربردش در بازار سهام: مطالعه توصیفی در مورد بازار سرمایه بنگلادش
۶	زو و همکاران ^۳ (۲۰۲۳)	تحلیل تأثیر بازار ناشی از سواد مالی در میان سرمایه‌گذاران بازار سهام مدل مبتنی بر عامل
۷	اسلام ^۴ (۲۰۲۰)	عوامل مؤثر بر سواد مالی و رفتار مالی سرمایه‌گذاران در پاکستان

^۱ Syafril

^۲ Chandra

^۳ Zhou et al

^۴ Aslam

ردیف	نویسندگان (سال)	عنوان
۸	مهائنی و همکاران ^۱ (۲۰۲۱)	عوامل مؤثر بر سواد مالی در استفاده از محصولات و خدمات مؤسسات مالی
۹	ابرو و همکاران ^۲ (۲۰۲۴)	نقش واسطه‌های سواد مالی در رابطه عوامل مؤثر بر مهارت‌های مدیریت پول
۱۰	رحمت و همکاران ^۳ (۲۰۲۳)	بررسی عوامل رفتاری مؤثر بر تصمیمات سرمایه‌گذاری: نقش تعدیل‌کننده سواد مالی و نقش میانجی ادراک ریسک
۱۱	اوگونولا و داگبارتی ^۴ (۲۰۲۴)	ابزارهای مالی مبتنی بر هوش مصنوعی برای مدیریت بدهی دانشجویان در ایالات متحده: افزایش سواد مالی و ثبات اقتصادی
۱۲	ویگ ^۵ (۲۰۱۷)	ارزیابی عوامل مؤثر بر سطح سواد مالی سرمایه‌گذاران هندی
۱۳	طوطیان اصفهانی و همکاران (۱۳۹۶)	شناسایی عوامل مؤثر بر سواد مالی مدیران و ارتباط این عوامل با اختلافات مالی در شرکت‌های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران
۱۴	بهاری مقدم و عبدالرحیمیان (۱۳۹۷)	بررسی سواد مالی و رویکردهای ارتقا آن برای سرمایه‌گذاران در بازارهای مالی
۱۵	رحمان و همکاران (۲۰۲۴)	توسعه سواد مالی از طریق یک مدل سرمایه‌گذاری سهام خودمشاوره‌ای: یکپارچه‌سازی ابزارهای یادگیری ماشین و هوش تجاری برای راهنمایی سرمایه‌گذاران مبتدی
۱۶	سیمپاری و مقدم (۱۴۰۳)	اصول عالی راهبردهای ملی برای آموزش سواد مالی
۱۷	مرادزاده و همکاران ^۶ (۲۰۲۲)	رابطه توانایی‌های شناختی و رفتار تصمیم‌گیری سرمایه‌گذاران بورس با میانجیگری خودکارآمدی مالی و سواد مالی
۱۸	آدین و همکاران ^۷ (۲۰۲۳)	عوامل مؤثر بر سواد مالی در بین شرکت‌های کوچک و متوسط کوچک (MSME) در بنگلادش و مالزی
۱۹	یولیانتی و همکاران ^۸ (۲۰۲۳)	نقش خودکارآمدی مالی در تعدیل تأثیر دانش سرمایه‌گذاری و سواد مالی بر قصد سرمایه‌گذاری در بازار سرمایه در میان هزاره‌ها
۲۰	رحمان و میا ^۹ (۲۰۲۴)	عوامل تعیین‌کننده سواد مالی: بررسی سیستماتیک و جهت‌گیری‌های تحقیقاتی آینده

¹ MAHAENI et al

² Abro et al

³ Rehmat et al.

⁴ Ogunola & Dugbartey

⁵ Vig

⁶ Moradzadeh et al

⁷ Uddin et al

⁸ Yulianti et al

⁹ Rehman & Mia

ردیف	نویسندگان (سال)	عنوان
۲۱	چودری ^۱ (۲۰۲۴)	عوامل تعیین‌کننده سواد مالی نوجوانان در هند و تأثیر آن بر تصمیم‌گیری آن‌ها
۲۲	دویی ^۲ (۲۰۲۲)	چگونه عوامل جمعیتی و اجتماعی-اقتصادی بر سواد مالی و متغیرهای آن تأثیر می‌گذارند؟
۲۳	کاسترو-والنسیا و همکاران ^۳ (۲۰۲۴)	عوامل تعیین‌کننده سواد مالی
۲۴	پلی‌ستی و همکاران ^۴ (۲۰۲۱)	عوامل مؤثر بر سواد مالی در میان کارآفرینان نوپا
۲۵	ناتالیسا و همکاران ^۵ (۲۰۲۴)	عوامل مؤثر بر سواد مالی شرکت‌های کوچک و متوسط شهر تنگرنک
۲۶	صابری عباس زاده (۱۴۰۱)	بررسی رابطه دانش مالی، نگرش مالی و رفتار مالی نسبت به سطح سواد مالی در سرمایه‌گذاران حقیقی در بورس اوراق بهادار تهران
۲۷	برندی (۱۴۰۰)	بررسی عوامل مؤثر بر سواد مالی: نقش فرهنگ قومیتی، هوش هیجانی و دیگر شاخص‌های دموگرافیک
۲۸	جی. استوکینینگ، ریما ^۶ (۲۰۲۴)	عوامل مؤثر بر سواد مالی معلمان: تحلیل لوجیت
۲۹	زایموویچ و همکاران ^۷ (۲۰۲۳)	نقشه‌برداری سواد مالی: مروری بر ادبیات سیستماتیک عوامل تعیین‌کننده و روندهای اخیر
۳۰	ادریس و همکاران ^۸ (۲۰۲۳)	مدل‌های نظری سواد مالی: تحلیل کتاب‌سنجی و بررسی ادبیات
۳۱	آگو و همکاران ^۹ (۲۰۲۴)	پیشنهاد مدل‌های راهبردی برای ادغام سواد مالی در نظام‌های آموزش عمومی ملی
۳۲	مشرا و همکاران ^{۱۰} (۲۰۲۴)	بررسی شاخص‌های کلیدی مؤثر بر سطح سواد مالی زنان خانه‌دار
۳۳	پراناو و همکاران ^{۱۱} (۲۰۲۴)	ارزیابی نقش سواد مالی در مدیریت مالی افراد
۳۴	مولاپناه و همکاران ^{۱۲} (۲۰۲۴)	طراحی الگوی توسعه سواد مالی برای دانشجویان دانشگاه فرهنگیان
۳۵	نگوین ^{۱۳} (۲۰۱۷)	عوامل مؤثر بر سواد مالی بزرگسالان ویتنامی: مطالعه موردی برای هانوی و نگه آن

¹ Chowdhury

² Dewi

³ Castro-Valencia et al

⁴ Polisetty et al

⁵ Netalissa et al

⁶ G. Estoconing, Reyma

⁷ Zaimovic et al

⁸ Idris et al

⁹ Agu et al

¹⁰ Mishra et al

¹¹ Pranav et al

¹² Molapanah et al

¹³ Nguyen

ردیف	نویسندگان (سال)	عنوان
۳۶	مانچاندا و سوخیجا ^۱ (۲۰۱۹)	بررسی عوامل مؤثر بر سواد مالی در میان زنان شاغل در پنجاب
۳۷	ونکاتارامان و ونکاتسان ^۲ (۲۰۱۸)	تحلیل عوامل تعیین‌کننده سواد مالی با استفاده از مدل‌سازی معادلات ساختاری
۳۸	مندما ^۳ (۲۰۱۹)	تحلیل عوامل مؤثر بر سواد مالی دانشجویان
۳۹	کورنیاساری و لستاری ^۴ (2024)	توسعه سواد مالی و پذیرش فناوری فن‌آوری در عملکرد تجاری زنان SME در اندونزی
۴۰	پریادارسانی و کوماری ^۵ (۲۰۲۱)	عوامل مؤثر بر سواد مالی شخصی در مقطع کارشناسی
۴۱	تریانا و ابراهیم ^۶ (۲۰۲۲)	عوامل مؤثر بر سواد مالی دانشجویان
۴۲	سوسانتی ^۷ (۲۰۲۱)	عوامل مؤثر بر سواد مالی در طول همه‌گیری
۴۳	آگراوالا و همکاران ^۸ (2013)	سواد مالی در میان جوانان شاغل در هند شهری
۴۴	سراج و همکاران ^۹ (۲۰۲۳)	بررسی عوامل مؤثر بر سواد مالی در بین دانشجویان مطالعه موردی دانشگاه اسلامی بهاولپور و بهاء‌الدین زکریا مولتان
۴۵	سانتینی و همکاران ^{۱۰} (۲۰۱۹)	پیشینه‌ها و پیامدهای سواد مالی: یک فراتحلیل
۴۶	ریزالدی و همکاران ^{۱۱} (۲۰۲۰)	همبستگی بین سطح تحصیلات و درک سواد مالی و تأثیر آن بر تصمیمات سرمایه‌گذاری در بازار سرمایه
۴۷	هولو و همکاران ^{۱۲} (۲۰۲۴)	تأثیر آموزش مالی بر افزایش سواد مالی
۴۸	کادویا و خان ^{۱۳} (۲۰۱۹)	چه چیزی سواد مالی را در ژاپن تعیین می‌کند؟
۴۹	نهار و همکاران ^{۱۴} (۲۰۲۲)	عوامل مؤثر بر میزان سواد مالی هزاره در مالزی
۵۰	البریدی و قرلقی ^{۱۵} (۲۰۱۵)	عوامل تعیین‌کننده سواد مالی در بین دانشجویان کالج در مالزی
۵۱	توماس و سوبهاشری ^{۱۶} (۲۰۲۰)	عوامل مؤثر بر سواد مالی در بین دانشجویان مهندسی

¹ Manchanda & Sukhija² Venkataraman & Venkatesan³ Mändmaa⁴ Kurniasari & Lestari⁵ Priyadarshani & Kumari⁶ Triana & Ibrohim⁷ Susanti⁸ Agarwalla et al.⁹ Siraj et al¹⁰ Santini et al.¹¹ Rizaldy et al¹² Hulu et al¹³ Kadoya & Khan¹⁴ Nahar et al¹⁵ Albeerdy & Gharleghi¹⁶ Thomas & Subhashree

ردیف	نویسندگان (سال)	عنوان
۵۲	نالینی و همکاران ^۱ (۲۰۱۶)	سواد مالی و عوامل مؤثر در آن در تصمیمات سرمایه‌گذاری در میان جمعیت شهری
۵۳	بوشن و مدوری ^۲ (۲۰۱۳)	سواد مالی و عوامل تعیین‌کننده آن
۵۴	گوپتا و هاناگاندی ^۳ (۲۰۲۲)	تأثیر جمعیت‌شناسی بر سواد مالی
۵۵	کوانگ و آنه ^۴ (۲۰۱۹)	عوامل جمعیتی مؤثر بر سطح سواد مالی در مناطق روستایی: مورد ویتنام
۵۶	شارما ^۵ (۲۰۲۳)	بررسی ارتباط بین سواد مالی پایه و عوامل اجتماعی
۵۷	محمدی و همکاران (۱۴۰۲)	بررسی تأثیر سوگیری رفتاری خودکنترلی بر رفتار مالی و رفاه مالی از طریق نقش تعدیلگر سواد مالی سرمایه‌گذاران بامطالعه موردی در بورس اوراق بهادار تهران
۵۸	معین‌الدین و همکاران (۱۴۰۰)	شناسایی مؤلفه‌های مؤثر در شکل‌گیری سواد مالی مدیران شرکت‌ها با استفاده از رویکرد پدیدارشناسی
۵۹	کاظم پور و همکاران (۱۳۹۹)	ارائه الگوی آموزش سواد مالی در ایران با استفاده از روش نظریه‌پردازی داده بنیاد
۶۰	لوساردی و همکاران ^۶ (۲۰۱۴)	ابزارهای بصری و روایت‌ها: راه‌های جدید برای بهبود سواد مالی
۶۱	رینو و جو ^۷ (۲۰۲۳)	اثر تعدیلی سواد مالی بر رابطه بین ابزارهای تصمیم‌گیری و بازدهی سهام در بازار ثانویه سهام هند
۶۲	کراسان ^۸ (۲۰۱۰)	چگونه سواد مالی را بهبود بخشیم: چند استراتژی موفق
۶۳	شفیعی و همکاران ^۹ (۲۰۲۳)	بهبود سواد مالی و پشتیبانی از تصمیم‌گیری‌های مالی: توسعه یک پیکربندی شخصی‌سازی شده
۶۴	لوکساندر و همکاران ^{۱۰} (۲۰۱۴)	تحلیل عوامل مؤثر بر سواد مالی جوانان شاغل به تحصیل در آموزش عالی
۶۵	تیتکو و همکاران ^{۱۱} (۲۰۱۵)	مسائل مالی درک شده توسط جوانان: بررسی مقدماتی برای ارزیابی سواد مالی در بالتیک

¹ Nalini et al

² Bhushan & Medury

³ Gupta & Hanagandi

⁴ Quang & Anh

⁵ Sharma

⁶ Lusardi et al

⁷ Renu & Joe

⁸ Crossan

⁹ Shafiee et al

¹⁰ Luksander et al

¹¹ Titko et al

ردیف	نویسندگان (سال)	عنوان
۶۶	محمود و همکاران ^۱ (۲۰۲۴)	تأثیر سوگیری‌های رفتاری بر تصمیمات سرمایه‌گذاری و تأثیر تعدیل سواد مالی. شواهدی از پاکستان
۶۷	بانتیا و دی، ^۲ (۲۰۲۲)	تأثیر دانش مالی، نگرش مالی و رفتار مالی بر سواد مالی: رویکرد مدل‌سازی معادلات ساختاری
۶۸	خسینی و همکاران ^۳ (۲۰۲۲)	تأثیر آموزش مالی و وضعیت اقتصادی-اجتماعی بر سواد مالی دانشجویان مقطع کارشناسی
۶۹	ذاکریان (۱۴۰۰)	رابطه ویژگی‌های شخصیتی با سواد مالی
۷۰	قالق (۱۴۰۳)	تأثیر عوامل فردی و خانوادگی بر سواد مالی سرمایه‌گذاران در بورس اوراق بهادار تهران
۷۱	دیانتی دیلمی و حنیفه زاده (۱۳۹۳)	بررسی سطح سواد مالی خانواده‌های تهرانی و عوامل مرتبط با آن
۷۲	هراتیان و پیری (۱۳۹۹)	بررسی دانش، نگرش و رفتار مالی در سواد مالی دانشجویان
۷۳	اولادبان و همکاران (۱۳۹۹)	ارائه مدلی برای توسعه سواد مالی دانش‌آموزان مقطع متوسطه (مطالعه موردی: متوسطه دوم با تأکید بر بیمه)
۷۴	خداپناه و همکاران (۱۴۰۱)	طراحی الگوی برنامه درسی سواد مالی برای دانش‌آموزان دوره ابتدایی
۷۵	پاشایی و همکاران (۱۴۰۱)	بررسی رابطه علی آموزش اقتصاد با سواد مالی، مهارت‌های تصمیم‌گیری و قصد کارآفرینی دانشجویان
۷۶	جمشیدی مقدم و همکاران (۱۴۰۱)	طراحی الگوی برنامه درسی سواد مالی در دوره ابتدایی

گام پنجم: تجزیه، تحلیل و ترکیب یافته‌های پژوهش:

گام پنجم در روش متاستز، تجزیه و تحلیل و ترکیب یافته‌های کیفی پژوهش است در طول تجزیه و تحلیل، موضوع‌ها یا تم‌هایی جستجو میشود که در میان مطالعات موجود در فراترکیب پایدار شده‌اند. سندلوسکی و باروسو (۲۰۰۷) این مورد را بررسی موضوعی می‌نامند

بدین صورت که پژوهشگر ابتدا تمام عوامل استخراج شده از مطالعات را کد در نظر می‌گیرد و سپس با در نظر گرفتن مفهوم هر یک از این کدها، آنها را در یک مفهوم مشابه دسته‌بندی میکند. به این صورت پژوهشگر تمها یا موضوعاتی (مفاهیم) را شکل میدهد و یک طبقه بندی را ایجاد مینماید و طبقه بندی مشابه و مربوطه را در موضوعی قرار میدهد که آن را به بهترین نحو توصیف میکند. تم‌ها اساس و پایه‌ای را برای ایجاد توضیحات و مدلها، تئوریه‌ها یا فرضیه‌های کاری ارائه میدهند. در پژوهش حاضر، ابتدا تمام عوامل استخراج شده از مطالعات، به عنوان کد در نظر گرفته می‌شود و سپس با

¹ Mahmood et al

² Banthia & Dey

³ Khusaini et al

در نظر گرفتن مفهوم هر یک از کدها، آنها را در یک مفهوم مشابه دسته بندی میشوند که. تحلیل محتوای مقالات منتخب منجر به شناسایی ۱۵۵ کد اولیه شد که پس از ادغام و پالایش، در قالب ۱۵ مفهوم و در نهایت ۵ مقوله اصلی سازمان دهی گردید. فرآیند کدگذاری در چارچوب روش فراترکیب انجام شد و نتایج آن در جدول ۵ ارائه شده است.

جدول ۵. دسته بندی نهایی کدها و مفاهیم مؤثر بر سواد مالی

عوامل مؤثر بر سواد مالی	
کدگذاری محور (مفاهیم)	کدگذاری باز
آموزش و توسعه مهارت های مالی	ارائه مشاور مالی، ایجاد پلتفرم آموزشی، آموزش مالی، کیفیت یادگیری مالی، آموزش عدم تقارن اطلاعات و بازار، تحلیل بنیادی و تکنیکال بازار، آموزش معاملات الگوریتمی و هوش مصنوعی، توانایی مدیریت امور مالی، آموزش در مدارس و دانشگاه ها، آموزش مشارکت فرزندان در تصمیم گیری مالی، آموزش بدهی و مدیریت خرید، آموزش کاهش ریسک سرمایه گذاری، آشنایی با اهداف و مزایای بیمه، انواع روش های آموزشی، فعالیت های یادگیری فناورانه، رویکرد جامع به آموزش مالی، علاقه مندی به توسعه مهارت ها و توانایی تفکر، سرمایه فکری، افزایش شمول مالی، تشویق به مشارکت مالی
مؤلفه های اجتماعی و فرهنگی	موقعیت، ترویج اجتماعی سازی مالی، قومیت، توسعه اجتماعی، مهاجرت از روستا به شهر، تأثیر خانواده والدین، جایگاه مالی افراد، تعاملات اجتماعی، استقلال از اعضای خانواده، خرده فرهنگ معیشتی، فرهنگ اقتصادی سرمایه گذاران، مداخلات فرهنگی، پایبندی به ارزش ها، هنجارهای فرهنگی، گروه های همتا
مهارت های اقتصادی و مالی شخصی	مهارت مدیریت پول، توانایی برنامه ریزی برای هزینه های مالی، توانایی تصمیم گیری در مواقع بحران اقتصادی، تصمیمات مالی هوشمند، مهارت توازن ریسک و بازده، علاقه به اطلاعات مالی، اعتماد به نفس در مدیریت مالی، نگرش نسبت به پول - آینده، بهینه سازی معاملات، انتخاب سفارش بر اساس هزینه و بازار، تخصص افراد
ایجاد شبکه های اجتماعی و یادگیری گروهی	عضویت در جامعه های آنلاین یادگیری، پیوستن به گروه های تحلیل بازار. همکاری بین سازمانی و ذینفعان، کارگزاران مالی و مشاوران، پلتفرم های تحلیلی،
دسترسی به منابع اطلاعاتی معتبر و تحلیل بازار	دسترسی به منابع و گزارش های تحلیلی بازار، افزایش شفافیت اطلاعات مالی از طریق توسعه پلتفرم های اطلاعاتی، اطلاع رسانی گزینه های وام و سرمایه گذاری، ایجاد ابزارهای متنوع سرمایه گذاری، در دسترس بودن منابع مالی، یادگیری از تجربیات دیگر کشورها، تغییر در رویدادهای اقتصادی، تشویق به افتتاح حساب های بانکی
ویژگی های محیطی و دموگرافی	سن، جنسیت، رشته تحصیلی، سطح سواد یا تحصیلات، طبقه اقتصادی، منطقه جغرافیایی، وضعیت تأهل، اندازه خانواده، ملیت، نوع شغل، وضعیت اشتغال، درآمد، عوامل محیطی، علاقه و تمایل به سرمایه گذاری ایجاد محیط تصمیم گیری مناسب.

عوامل مؤثر بر سواد مالی	
کدگذاری (مفاهیم)	کدگذاری باز
برنامه‌های حمایتی و سیاست‌های دولتی	تبلیغ در رسانه‌های ملی، سیاست‌های حمایتی دولت در بازار سرمایه، حمایت از مؤسسات آموزشی، حمایت و سیاست‌گذاری دولت، مشارکت فعال همه ذینفعان، جوایز و مجوزهای آموزشی، سیاست‌های مالیاتی، قوانین جدید پول، تورم و مالیات، پشتیبانی و تنظیم مقررات دولتی
برنامه‌های آموزش ملی و سازمانی	آموزش در مدارس و دانشگاه‌ها، همکاری نهادهای مالی با مراکز آموزشی، فرهنگ‌سازی از طریق رسانه ملی، آگاهی عمومی از برنامه‌ریزی مالی، برنامه‌ریزی بومی‌محور، چارچوب‌سازی نهادی، هویت بصری برند ملی، دوره‌های آموزشی میان و بلندمدت
نگرش و باورهای مالی	سطح ریسک‌پذیری، نگرش اخلاقی به امور مالی، نفوذ مالی، کاهش محدودیت‌های روانی و محیطی، عدم قطعیت بالا، آمادگی رشدی و فکری، ارزش‌های مالی یادگیرندگان. انگیزش یادگیرندگان، اعتماد به مؤسسات مالی
بهره‌گیری از فناوری‌های پیشرفته در صنعت مالی	پلتفرم شبیه‌سازی بازار بدون ریسک سرمایه، آموزش با چت‌بات و مشاور دیجیتال، طراحی و توسعه ابزارهای هوش مصنوعی، ترویج فین‌تک، مالی دیجیتال سبز، گیمیفیکیشن، ابزارهای هوش تجاری، اپلیکیشن و ابزار دیجیتال مالی، ایجاد پلتفرم چندزبانه برای کاربران، آگاهی و پذیرش بلاک‌چین و رمزارزها، بهبود عملکرد سامانه‌های معاملاتی بازار سرمایه
وضعیت جاری اقتصادی و بازارهای مالی	افزایش هزینه‌های خانوار در ایران، افزایش نرخ ارز و طلا. بازدهی مناسب بازار سرمایه در مقایسه با سایر بازارها، افزایش قیمت مسکن و اجاره‌بها، وضعیت اقتصادی، تحلیل عوامل کلان اقتصادی، تحلیل عوامل اقتصادی خرد، کسب‌وکارهای مختلف
مؤلفه‌های روانی و شناختی	هوش هیجانی، استرس، شناسایی تیپ شخصیتی، توجه انتخابی و کنترل مهاری، شناخت اجتماعی، انعطاف‌پذیری شناختی، درس‌آموزی از ورشکستگی معامله‌گران، توسعه حسابداری ذهنی، سوگیری‌های رفتاری، توجه هم‌زمان به توانایی‌های فردی و اجتماعی، احساسات، توجه به ترجیحات فردی، قدرت، گشودگی به حل مسئله
مؤلفه‌های اقتصادی و مالی شرکت‌ها و بازار	دسترسی به منابع استقراری، تحلیل بازار و مدیریت ریسک، خصوصی‌سازی از طریق بازار سرمایه، ویژگی‌های سیستم مالی. توصیه‌های متخصصان یا مدافعان، درک و شناخت نسبت‌های مالی، برخورداری از ثروت، آگاهی از فرصت‌های سرمایه‌گذاری، نوسانات اقتصادی
قوانین و مقررات تسهیلگر	تصویب آیین‌نامه‌ها برای تسهیل ورود سرمایه‌گذاران، تصویب استفاده از ظرفیت مشاوره‌های اجتماعی برای تازه‌واردان، ممانعت از مقررات‌گذاری‌های متعدد، تصویب و مقررات‌گذاری سریع ابزارهای مالی جدید
قوانین و مقررات دولتی	آشنایی با قوانین بیمه تأمین اجتماعی، آشنایی با قوانین و مقررات کار، درک تکالیف مالیاتی شرکت‌ها و اعتراض به اظهارنامه، آشنایی با قوانین شرکت‌های بورسی، آشنایی با قوانین بانکی، آشنایی با قوانین صدور چک، سیاست‌های مالی و پولی، نقش دولت و شکست بازار، نرخ بهره

جدول ۶: دسته‌بندی نهایی مفاهیم و مقوله‌های مؤثر بر سواد مالی

مفاهیم	مقوله اصلی
آموزش و توسعه مهارت‌های مالی مهارت‌های اقتصادی و مالی شخصی برنامه‌های آموزش ملی و سازمانی بهره‌گیری از فناوری‌های پیشرفته در صنعت مالی ایجاد شبکه‌های اجتماعی و یادگیری گروهی	آموزش، مهارت‌ها و توسعه فردی
مؤلفه‌های اجتماعی و فرهنگی نگرش و باورهای مالی مؤلفه‌های روانی و شناختی	عوامل اجتماعی، روانی و فرهنگی
ویژگی‌های محیطی و دموگرافی وضعیت جاری اقتصادی و بازارهای مالی مؤلفه‌های اقتصادی و مالی شرکت‌ها و بازار	محیط، دموگرافی و وضعیت اقتصادی
برنامه‌های حمایتی و سیاست‌های دولتی قوانین و مقررات تسهیلگر، قوانین و مقررات دولتی	قوانین، مقررات و سیاست‌های دولتی
دسترسی به منابع اطلاعاتی معتبر و تحلیل بازار	دسترسی به منابع و اطلاعات مالی

مقوله‌های اصلی استخراج‌شده شامل: آموزش و توسعه مهارت‌های مالی، عوامل اجتماعی، روانی و فرهنگی، ویژگی‌های محیطی و دموگرافیک، قوانین و سیاست‌های دولتی و دسترسی به منابع و اطلاعات مالی می‌باشند. به‌منظور تعیین اهمیت نسبی مقوله‌های استخراج‌شده، نتایج حاصل از فراترکیب نشان داد که ویژگی‌های محیطی، دموگرافی و وضعیت اقتصادی با سهم ۸۶.۳٪ بیشترین تأثیر را بر سطح سواد مالی دارند. عوامل اجتماعی، روانی و فرهنگی با سهم ۶۲.۵٪ در رتبه دوم قرار گرفتند. قوانین و مقررات دولتی اگرچه نقش تنظیم‌گر مهمی دارند، اما تأثیر آن‌ها در مقایسه با عوامل محیطی و اجتماعی کمتر ارزیابی شد. دسترسی به منابع و اطلاعات مالی معتبر به‌عنوان عامل تسهیل‌کننده، نقش مکمل اما اثرگذاری در ارتقای سواد مالی ایفا می‌کند. این نتایج بیانگر آن است که سواد مالی صرفاً محصول آموزش رسمی نیست، بلکه به‌شدت متأثر از شرایط محیطی، اجتماعی و اقتصادی افراد است.

ابر واژگان حاصل از تحلیل محتوای مقالات منتخب را نیز در ذیل نشان می‌دهد که هرچه اندازه واژه بزرگ‌تر باشد، میزان تکرار آن در مقالات بیشتر بوده است. بر اساس این تصویر، مولفه‌هایی نظیر نوع شغل، وضعیت مالی، تعاملات اجتماعی، بحران‌های اقتصادی و دسترسی به منابع تحلیلی بازار، ارائه مشاوره مالی، ترویج اجتماعی سازی مالی به‌عنوان مؤلفه‌های کلیدی، نقش تعیین‌کننده‌ای در شکل‌گیری و ارتقاء سطح سواد مالی افراد ایفا می‌کنند.

این تصویر خروجی نرم افزار VOSviewer و نمایش دهنده نقشه شبکه‌ای مفاهیم مرتبط با «سواد مالی» است. در این نمودار، هر گره نشان دهنده یک مفهوم، اندازه آن بیانگر میزان اهمیت یا فراوانی، و ضخامت خطوط نشان دهنده شدت ارتباط میان مفاهیم است. رنگ‌ها نیز خوشه‌های مفهومی را مشخص می‌کنند. سواد مالی در مرکز شبکه قرار دارد و به عنوان هسته اصلی، با تمامی خوشه‌ها در ارتباط است. خوشه سبز بر نقش آموزش و توسعه مهارت‌ها، خوشه آبی بر دسترسی به منابع تحلیلی و ابزارهای سرمایه‌گذاری، خوشه فیروزه‌ای بر عوامل جمعیت‌شناختی و اجتماعی-اقتصادی، خوشه زرد بر فناوری‌های مالی نوین، و خوشه قرمز بر بعد روان‌شناختی و هوش هیجانی تأکید دارد. در مجموع، این نقشه نشان می‌دهد که سواد مالی سازه‌ای چندبعدی است که تحت تأثیر هم‌زمان عوامل آموزشی، اطلاعاتی، اجتماعی-اقتصادی، فناورانه و روان‌شناختی قرار دارد و این ابعاد به صورت شبکه‌ای به یکدیگر مرتبط هستند.

گام ششم: پایایی و اعتبار مدل (کنترل کیفیت) در پژوهش کیفی

در پژوهش کیفی منظور از اعتبار، مفاهیمی همچون دفاع‌پذیری، باورپذیری، تصدیق‌پذیری و حتی بازتاب‌پذیری نتایج پژوهش صورت گرفته است. در پژوهش‌های انجام شده اثبات این نکته که پژوهش انجام شده پایا و معتبری داشته یا خیر، بسیار ضروری است. روایی پرسش‌نامه از طریق روش آنتروپی شانون بررسی می‌شود به این صورت انجام می‌شود که نتایج و یافته‌های پژوهش را جهت مطالعه و اظهارنظر به اساتید خبره تقدیم می‌گردد و نکته نظرات و اصلاحات موردنظر ایشان اعمال خواهد شد. در این صورت می‌توان اظهار داشت که پرسش‌نامه از روایی مناسب برخوردار است. پس از محاسبه ضریب کاپا به ارزیابی روایی پژوهش پرداخته خواهد شد. پایایی ابزار سنجش بیان می‌کند که ابزار پایا یا معتبر ابزاری است که از خاصیت تکرارپذیری و سنجش نتایج یکسان برخوردار باشد. واژه پایایی برای نشان دادن رابطه‌ی بین کدگذاران (داوران) در نتایج کدگذاری‌شان به کار می‌رود. پایایی بین کدگذاران واژه‌ای پر استفاده است که به معنای میزان توافقی است که کدگذاران مستقل، هنگام ارزیابی ویژگی‌های یک پیام یا متن به دست می‌دهند. واژه‌ی خاص موردنظر برای سازگاری در تحلیل محتوا، توافق بین کدگذاران است. هرچقدر میزان سازگاری بیشتر باشد پایایی پرسش‌نامه بیشتر خواهد بود. برای تعیین میزان پایایی مولفه‌های کدگذاری شده از ضریب کاپای کوهن (شاخص کاپا) استفاده می‌شود. از این شاخص برای محاسبه پایایی پژوهش‌ها کیفی استفاده می‌شود. جاکوب کوهن (۱۹۶۰) شاخص کاپا را معرفی کرد.

$$\text{kappa} = \text{Pi} = (\text{PAo} - \text{PAE}) / (1 - \text{PAE})$$

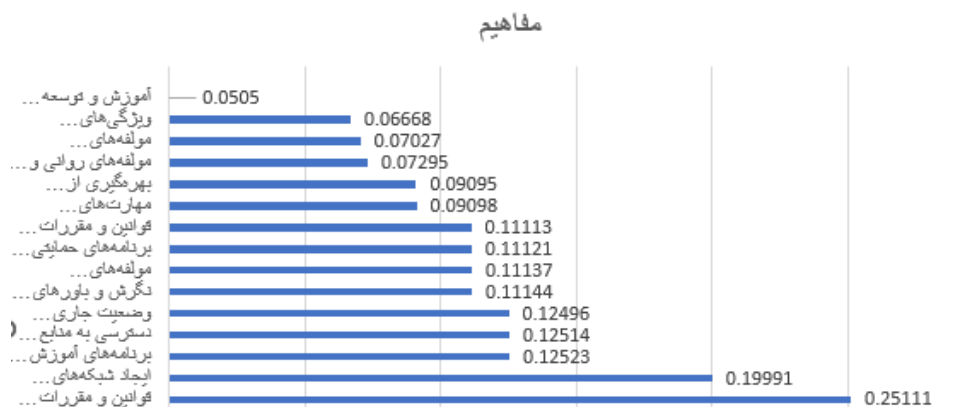
مقدار PAo نمایانگر میزان توافق دو ارزیاب است. مقدار PAE نیز نمایانگر میزان توافق مورد انتظار است. در فرمول کاپا، نسبت یک ارزش خاص در یک طبقه که به وسیله کدگذار استفاده شده است، در نسبت استفاده از همان ارزش به وسیله کدگذار دوم ضرب می‌شود. این نسبتها سپس با هم جمع می‌شوند تا توافق مورد انتظار به دست آید. چنانچه مقدار این ضریب از ۰.۶ بیشتر باشد پایایی وجود دارد با توجه به اینکه توافق بر روی ۶۸ مورد وجود داشت و لذا میزان پایایی ۰/۷۴ و مورد تأیید می‌باشد. و لذا پایایی در سطح بسیار مطلوبی وجود دارد

گام هفتم: یافته‌ها:

در این مرحله از فراترکیب، یافته‌های حاصل از مراحل قبل ارائه می‌شوند و یافته‌های پژوهش طبقه‌بندی و به‌صورت سازمان‌دهی شده و مرتب ارائه می‌شود. در این پژوهش سعی بر این است که به‌منظور اطمینان از اعتبار یافته‌ها، با استفاده از پرسش‌نامه و از طریق مصاحبه با خبرگان عالی‌رتبه انجام گردد. همچنین تحلیل و تفسیر داده‌ها با استفاده از روش آنتروپی شانون انجام شود. تحلیل محتوا مرحله‌ای از فرایند اطلاعاتی است که از طریق آن، محتوای ارتباطات با استفاده از به‌کارگیری مجموعه‌ای از قوانین طبقه‌بندی‌شده و نظام‌دار تغییر و تبدیل می‌یابد و به‌صورت داده‌های خلاصه‌شده و قابل‌مقایسه درمی‌آید. روش آنتروپی شانون، پردازش داده‌ها را در مبحث تحلیل محتوا بسیار قوی انجام می‌دهد. ایده اصلی روش آنتروپی این است که هر چه وزن یک شاخص بیشتر باشد آن شاخص از اهمیت بیشتری برخوردار است. در این مرحله ابتدا نظرات خبرگان در قالب اعداد ۱ تا ۵ برای بررسی میزان اهمیت و رتبه هر یک از عوامل پرسیده می‌شود. پاسخ‌های ۱۶ نفر از متخصصین مربوطه وارد صفحه گسترده اکسل می‌شوند. رتبه بندی متغیرهای کنترلی با روش آنتروپی شانون انجام میشود

جدول ۷: وزن نسبی و رتبه‌بندی مفاهیم مؤثر بر سواد مالی

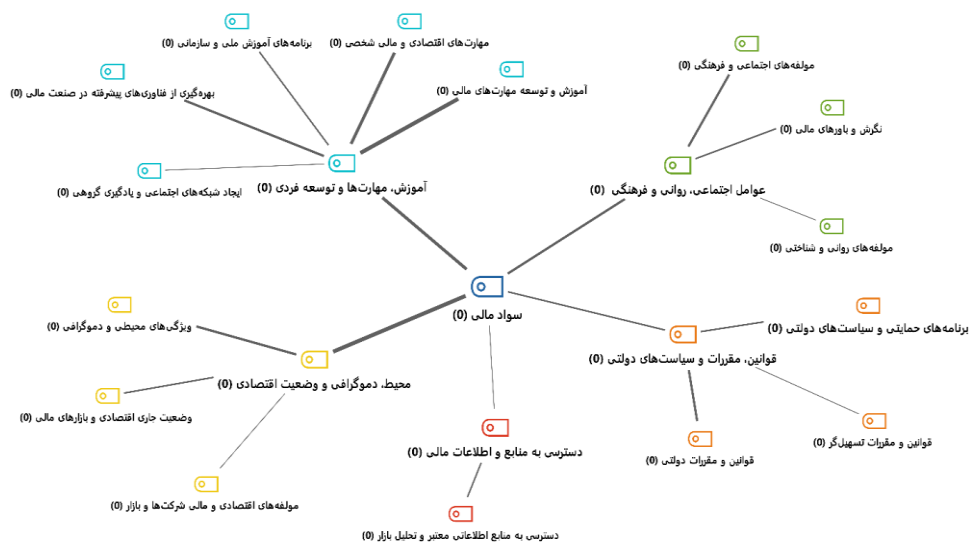
رتبه	وزن نسبی	مفاهیم
۱	0/25111	قوانین و مقررات تسهیلگر
۲	0/19991	ایجاد شبکه‌های اجتماعی و یادگیری گروه
۳	0/12523	برنامه‌های آموزش ملی و سازمانی
۴	0/12514	دسترسی به منابع اطلاعاتی معتبر و تحلیل بازار
۵	0/12496	وضعیت جاری اقتصادی و بازارهای مالی
۶	0/11144	نگرش و باورهای مالی
۷	0/11137	مؤلفه‌های اقتصادی و مالی شرکت‌ها و بازار
۸	0/11121	برنامه‌های حمایتی و سیاست‌های دولتی
۹	0/11113	قوانین و مقررات دولت
۱۰	0/09098	مهارت‌های اقتصادی و مالی شخصی
۱۱	0/09095	بهره‌گیری از فناوری‌های پیشرفته در صنعت مالی
۱۲	0/07295	مؤلفه‌های روانی و شناختی
۱۳	0/07027	مؤلفه‌های اجتماعی و فرهنگی
۱۴	0/06668	ویژگی‌های محیطی و دموگرافی
۱۵	0/05058	آموزش و توسعه مهارت‌های مالی

نمودار ۲: مفاهیم مؤثر بر سواد مالی

۳-۴- مدل درختی پژوهش

بر اساس نتایج فراترکیب و تحلیل مقوله‌ها، مدل درختی پژوهش تدوین شد. این مدل روابط میان مقوله‌های شناسایی شده و نقش آن‌ها در ارتقای سواد مالی را تبیین می‌کند. مدل درختی پژوهش در شکل ۴ ارائه شده است.

شکل ۴. مدل درختی عوامل مؤثر بر سواد مالی

۵- بحث و نتیجه‌گیری

یافته‌های این پژوهش نشان می‌دهد که سواد مالی پدیده‌ای چندبعدی و پویا است که از تعامل هم‌زمان مجموعه‌ای از عوامل آموزشی، فردی، اجتماعی، فناورانه و نهادی شکل می‌گیرد. این یافته‌ها شواهد لازم را برای تدوین چارچوب نظری جامع و ارائه پیشنهادی کاربردی چندسطحی در جهت ارتقای سواد مالی فراهم می‌سازد. به‌طور کلی، افزایش سطح سواد مالی می‌تواند منجر به بهبود کیفیت تصمیمات مالی، شکل‌گیری رفتارهای مالی سالم‌تر، افزایش رفاه و امنیت اقتصادی افراد و در نهایت، پایداری مالی در سطح کلان جامعه شود. از این‌رو، طراحی و اجرای سیاست‌های جامع، پیوسته و یکپارچه برای ارتقای سواد مالی در ابعاد فردی، سازمانی و ملی ضرورت دارد. پژوهش حاضر با هدف تدوین و اعتبارسنجی یک مدل جامع از سواد مالی سرمایه‌گذاران در بازار سرمایه ایران و بر اساس رویکرد فراترکیب انجام شد. در این مسیر، با تلفیق شواهد تجربی و نظری از مطالعات داخلی و خارجی، ابعاد، مؤلفه‌ها و شاخص‌های اصلی سواد مالی شناسایی و کدگذاری گردید. پس از مرور نظام‌مند منابع، در نهایت ۵ مقوله، ۱۵ مفهوم و ۱۵۵ شاخص اصلی برای موضوع پژوهش استخراج شد. وزن‌دهی مفاهیم با بهره‌گیری از روش آنتروپی شانون انجام گرفت و نتایج نشان داد که از دیدگاه خبرگان، قوانین و مقررات تسهیلگر مهم‌ترین عامل در ارتقای سواد مالی سرمایه‌گذاران است. پس از آن، مؤلفه‌هایی چون ایجاد شبکه‌های اجتماعی و یادگیری گروهی، برنامه‌های آموزش ملی و سازمانی، دسترسی به منابع اطلاعاتی معتبر و تحلیل بازار، وضعیت اقتصادی و بازارهای مالی، نگرش و باورهای مالی، مهارت‌های مالی و اقتصادی فردی، بهره‌گیری از فناوری‌های پیشرفته مالی، مؤلفه‌های روانی و شناختی، و حمایت‌های دولتی و نهادی در سطوح بعدی اهمیت قرار دارند. این یافته‌ها نشان می‌دهد که سواد مالی مفهومی چندسطحی است که علاوه بر بعد شناختی، شامل عوامل ساختاری، فرهنگی و فناورانه نیز می‌شود.

تحلیل نتایج حاکی از آن است که سرمایه‌گذاران دارای سواد مالی بالاتر، تصمیمات آگاهانه‌تر، ریسک‌پذیری کنترل‌شده‌تر و دیدگاه بلندمدت‌تری نسبت به بازده سرمایه‌گذاری دارند. از سوی دیگر، فقدان سواد مالی کافی زمینه‌ساز بروز رفتارهای هیجانی، تصمیمات شتابزده و در معرض سوگیری‌های شناختی شدن سرمایه‌گذاران است. نقش سواد مالی دیجیتال در این میان به‌عنوان متغیری میانجی برجسته شده است؛ به‌طوری‌که تسلط بر فناوری‌های نوین مالی، ابزارهای تحلیل داده و سامانه‌های معاملات هوشمند، موجب کاهش خطاهای رفتاری و ارتقای کیفیت تحلیل مالی می‌شود. شواهد بین‌المللی نیز بر این موضوع تأکید دارد. مطالعات اخیر (هوانگ و له، ۲۰۲۵؛ اوگونولا و داگبارتی، ۲۰۲۴) نشان می‌دهند که به‌کارگیری پلتفرم‌های آموزشی تعاملی، ابزارهای هوش مصنوعی و سیستم‌های تحلیل خودکار بازار، به ارتقای قدرت تصمیم‌گیری، افزایش اعتماد به نفس مالی و کاهش سوگیری‌های شناختی سرمایه‌گذاران منجر می‌شود. این نتایج هم‌راستا با یافته‌های پژوهش حاضر است و اهمیت نقش فناوری‌های نوین در توسعه سواد مالی را تأیید می‌کند. و پژوهش حاضر با پژوهش‌های مانچاندا و سوخيجا^۱، (۲۰۱۹)؛ زایموویچ و همکاران^۲، (۲۰۲۳)؛ منیرفر و همکاران^۳، (۲۰۲۳)؛ نهار و همکاران^۴، (۲۰۲۲)؛ ژو و

¹ Manchanda & Sukhija

² Zaimovic et al

³ Moeinfar et al

⁴ Nahar et al

همکاران^۱، (۲۰۲۳)؛ اوگونولا و داگیبارتی^۲، (۲۰۲۴)؛ آگاروالا و همکاران^۳، (۲۰۱۳)؛ کاسترو-والنسیا و همکاران^۴، (۲۰۲۴)؛ چاندرا^۵، (۲۰۱۹)؛ عاصی و همکاران، (۱۳۹۹)؛ چودری^۶، (۲۰۲۴)؛ سیمیری و مقدم، (۱۴۰۳)؛ کاظم‌پور و همکاران، (۱۳۹۹)؛ اسلام^۷، (۲۰۲۰)؛ مولاپناه و همکاران^۸، (۲۰۲۴). نیز هم خوانی داشت.

بر این اساس، پیشنهاد می‌شود سرمایه‌گذاران با ارتقای مستمر سطح سواد مالی خود از طریق آموزش‌های تخصصی، مطالعه منابع معتبر علمی، شرکت در کارگاه‌های آموزشی و بهره‌گیری از مشاوره‌های حرفه‌ای مالی، تصمیمات مبتنی بر تحلیل و مدیریت ریسک اتخاذ کنند. پرهیز از رفتارهای هیجانی، توجه به شرایط اقتصادی کلان، نوسانات بازار و سیاست‌های پولی و مالی از پیش‌نیازهای مدیریت هوشمندانه رفتار مالی است. همچنین دسترسی به داده‌های شفاف، گزارش‌های تحلیلی معتبر، پلتفرم‌های مالی آموزش‌محور و ایجاد شبکه‌های یادگیری تعاملی می‌تواند به بهبود اثربخشی تصمیم‌گیری‌های مالی کمک شایانی کند. سرمایه‌گذاری در آموزش‌های عمومی و تخصصی مالی و تقویت مهارت‌های مرتبط با بودجه‌بندی، پس‌انداز، تحلیل ریسک و برنامه‌ریزی اقتصادی، زمینه‌ساز پایداری و رفاه مالی بلندمدت افراد و خانوارها خواهد بود. پژوهش حاضر افزون بر ارائه مدل مفهومی، خلأهای نظری موجود در ادبیات داخلی را نیز برطرف می‌سازد، اما مانند سایر مطالعات، محدودیت‌هایی نیز دارد. از جمله مهم‌ترین آن‌ها دسترسی محدود به خبرگان مالی و سیاست‌گذاران اجرایی است که باعث طولانی شدن فرآیند جمع‌آوری داده‌ها شد. با این حال، نتایج به‌دست‌آمده اعتبار و انسجام مدل پیشنهادی را تأیید می‌کند. در مجموع، این پژوهش نشان می‌دهد که ارتقای سواد مالی فرآیندی چندسطحی، درهم‌تنیده و مشارکتی است که تنها از طریق تعامل هم‌زمان سه سطح آموزش و یادگیری، حمایت نهادی و توسعه فناوری تحقق می‌یابد. مدل ارائه‌شده می‌تواند به‌عنوان چارچوب مفهومی برای پژوهش‌های آینده و نیز مبنای طراحی سیاست‌ها، برنامه‌های آموزشی و مداخلات راهبردی در نظام مالی ایران مورد استفاده قرار گیرد. اجرای این مدل در نهادهای مالی، دانشگاه‌ها و نظام آموزشی کشور می‌تواند زمینه‌ساز شکل‌گیری نسلی با رفتارهای مالی آگاهانه، مسئولانه و پایدار باشد.

فهرست منابع

اصفهان‌ئی، ص. ط.، جعفری، م.، وبرخورداری، ا. (۱۳۹۶). شناسایی عوامل موثر بر سواد مالی مدیران و ارتباط این عوامل با اختلافات مالی در شرکتهای پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران. نشریه مطالعات کمی در مدیریت، ۸(۴)، ۱۸-۳۲. <https://www.magiran.com/paper/2652951>

اولادیان، معصومه، صفری، محمود، و حسینی، علی. (۱۳۹۹). ارائه مدلی برای توسعه سواد مالی دانش آموزان مقطع متوسطه (مطالعه موردی: متوسطه دوم با تأکید بر بیمه). مجله علوم تربیتی دانشگاه شهید چمران اهواز.

¹ Zhou et al

² Ogunola & Dugbartey

³ Agarwalla et al

⁴ Castro-Valencia et al

⁵ Chandra

⁶ Chowdhury

⁷ Aslam

⁸ Molapanah et al

برندی، آیت، آ. (۱۴۰۰). بررسی عوامل موثر بر سواد مالی: نقش فرهنگ قومیتی، هوش هیجانی و دیگر شاخص‌های دموگرافیک.

بهراری مقدم، فرزاد، و عبدالرحیمیان، محمدحسین. (۱۳۹۷). بررسی سواد مالی و رویکردهای ارتقا آن برای سرمایه‌گذاران در بازارهای مالی دومین کنفرانس بین‌المللی رویکردهای علمی پژوهشی در علوم انسانی.

<https://www.tpbin.com/article/۲۲۴۳۳>

بیدگلی اسلامی، سعید؛ و کریم‌خانی، میثم (۱۳۹۵). «سواد مالی؛ زمینه‌های سیاسی - اقتصادی پیدایش و جایگاه آن در اقتصاد بازار». فصلنامه اقتصاد و سیاست، ۲۵۵-۲۵۱

پاشایی، ع. حسنی، م. مهاجران، ب. و شهبازی، ک. (۱۴۰۱). بررسی رابطه علی آموزش اقتصاد با سواد مالی، مهارت‌های تصمیم‌گیری و قصد کارآفرینی دانشجویان. فصلنامه آموزش مهندسی ایران، ۲۳-۱، ۲۳-۱.

<https://doi.org/۲۰۲۳.۳۶۱۳۸۱.۱۹۳۸/ijec.۱۰.۲۲۰۴۷>

پناهی بلال، فتحی محمدرضا، مهدیه نجف‌آبادی علی، رضی محب سراج سمیه. (۱۴۰۱). بررسی الگوی ارتباطی بین رفتارهای گذشته و سواد مالی با قصد سرمایه‌گذاری در بازار سهام با نقش میانجی متغیرهای فردی.

نشریه توسعه و سرمایه، ۲۷(۲)، ۱۷۳-۱۸۹. مرکز اطلاعات علمی ایران. (SID)

تاجمیر ریاحی، ح. و هدایت زاده، س. (۱۴۰۲). شناسایی و اولویت بندی راهکارهای ارتقای سواد مالی در بازار سرمایه. پژوهش‌های راهبردی بودجه و مالیه، ۴(۱)، ۶۱-۸۵.

[https://fbarj.ihu.ac.ir/article_۲۰۸۰۵۷](https://fbarj.ihu.ac.ir/article_۲۰۸۰۵۷https://fbarj.ihu.ac.ir/article_۲۰۸۰۵۷)

ترازودار، م. قاسمی، م. و محسنی، ع. (۱۴۰۲). ارائه مدلی به منظور شناسایی تأثیر تورش‌های رفتاری و سواد مالی و نقش آنها بر تصمیم‌گیری سرمایه‌گذاران (مبتنی بر رویکرد گراند تئوری). ۱۴(۴)، ۱۵۹-۱۷۹

جمشیدی مقدم، خ. کیان، م. گرامی پور، م. و خاندوزی، س. ا. (۱۴۰۱). طراحی الگوی برنامه درسی سواد مالی در دوره ابتدایی. دوماهنامه علمی - پژوهشی رهیافتی نو در مدیریت آموزشی، ۱۳(۳)، ۶۷-۵۲.

<https://doi.org/۲۰۲۲.۲۶۳۷۰.۵۲۵۹/jedu.۱۰.۳۰۴۹۵>

خدانپناه، م. موسی پور، ن. دوایی، م. و احمدی، غ. (۱۴۰۱). طراحی الگوی برنامه درسی سواد مالی برای دانش‌آموزان دوره ابتدایی. مطالعات برنامه درسی، ۶۵(۱۷)، ۴۷-۷۴.

<https://www.noormags.ir/view/en/articlepage/۱۹۰۹۲۶۰>

ذاکریان، ویدا. (۱۴۰۰). رابطه ویژگیهای شخصیتی با سواد مالی.

زندگی، اعظم. (۱۳۹۹). تاثیر سواد مالی بر بازده پرتفوی سرمایه‌گذاران حقیقی. اولین کنفرانس بین‌المللی

مدیریت، مهندسی صنایع و حسابداری. <https://civilica.com/doc/1171147>

سیمیاری، محمدرضا، و مقدم، احسان، ع. (۱۴۰۳). اصول عالی راهبردهای ملی برای آموزش سواد مالی.

عاصی، م. چیرانی، ا. و فرحبند، ف. (۱۳۹۹). طراحی مدلی جهت تبیین سواد مالی سرمایه‌گذاران خرد بازار سرمایه.

فصلنامه بورس اوراق بهادار، ۱۳(۵۲)، ۲۶۹-۳۰۷. <https://doi.org/۲۰۲۱.۱۱۲۱۱/jse.۱۰.۲۲۰۳۴>

- عسگرزاده، غلامرضا، و قانع، محمد. (۱۳۹۹). سواد مالی و تاثیر آن بر تصمیم سرمایه‌گذاری در اوراق بهادار. پنجمین همایش بین‌المللی مدیریت، حسابداری، اقتصاد و علوم اجتماعی. <https://civilica.com/doc/1169067>
- قالمق، ک. (۱۴۰۳). تأثیر عوامل فردی و خانوادگی بر سواد مالی سرمایه‌گذاران در بورس اوراق بهادار تهران. دانش حسابداری و حسابرسی مدیریت، ۱۳(۵۱)، ۳۰۹-۳۲۱.
- کاظم پوردیزجی، فاطمه، خان محمدی، محمدحامد، و معین‌الدین، محمود. (۱۳۹۹). ارائه الگوی آموزش سواد مالی در ایران با استفاده از روش نظریه پردازای داده بنیاد. مهندسی مالی و مدیریت اوراق بهادار (مدیریت پرتفوی)، ۱۱(۴۳)، ۱۵۱-۱۷۹. <https://sid.ir/paper/fa396794SID>
- محقق کیا، نرگس، برمکی، ناهید، و اقدامی، اکرم. (۲۰۲۱). تعیین سطح سواد مالی و رابطه‌ی آن با رفتار مالی و نگرش مالی (مطالعه موردی دانشجویان موسسه آموزش عالی پرندک). تحقیقات حسابداری و حسابرسی، ۱۳(۵۱)، ۱۹۸-۱۸۷. doi: 10.22034/2021.141684
- محمدی، آ.، محمدی یاریجانی، ف.، قنبری، م.، و شیرینی، ی. (۲۰۲۵). ارائه الگوی سواد مالی برای حسابداران در موفقیت سازمانی. دانش سرمایه‌گذاری، ۱۶(۶۳)، ۴۳۷-۴۵۵. <https://doi.org/2025.78646.4790/jik.10.22034>
- محمدی، آ.، محمدی یاریجانی، ف.، قنبری، م.، و شیرینی، ی. (۲۰۲۵). مطالعه ابعاد سواد مالی حسابداران برای موفقیت سازمانی با رویکرد فراترکیب. دانش حسابداری و حسابرسی مدیریت، ۱۶(۶۲)، ۲۸۱-۳۰۰. <https://doi.org/2025.78121.4444/jmaak.10.22034>
- محمدی، م.، نادریان، آ.، اشرفی، م.، و گرگانلی‌دوجی، ج. (۱۴۰۲). بررسی تاثیر سوگیری رفتاری خودکنترلی بر رفتار مالی و رفاه مالی از طریق نقش تعدیل‌گر سواد مالی در بورس اوراق بهادار تهران. تحلیل بازار سرمایه، ۲۷(۲)، ۲۷-۴۷. <https://www.noormags.ir/view/fa/articlepage/2014163>
- مرادی، جواد و ایزدی، منصوره. (۱۳۹۳). بررسی تأثیر سواد مالی سرمایه‌گذاران بر تصمیم سرمایه‌گذاری در اوراق بهادار. دانش سرمایه‌گذاری، ۴(۱۳)، ۱۲۷-۱۵۰.
- معین‌الدین، محمود، ابوسعیدی، مینا و حیرانی، فروغ. (۱۴۰۰). شناسایی مؤلفه‌های مؤثر در شکل‌گیری سواد مالی مدیران شرکت‌ها با استفاده از رویکرد پدیدارشناسی. دانش سرمایه‌گذاری، ۱۰(۳۷)، ۲۵۵-۲۷۲.
- هراتیان، ع. و پیری، م. (۱۳۹۹). بررسی دانش، نگرش و رفتار مالی در سواد مالی دانشجویان. جامعه‌شناسی آموزش و پرورش، ۵(۲)، ۵۶-۶۷. <https://doi.org/2020.43765/ijes.10.22034>
- هاشمی‌گهر، م. و رحمتی فخرآبادی، م. (۱۴۰۴). "اثر تعدیل‌کننده الزامات مالی و سواد مالی بر رابطه بین فناوری مالی و پولشویی". مجله حسابداری و امور مالی و هوش محاسباتی. دوره ۳، شماره ۳، پاییز ۱۴۰۴.
- یوسف نژاد، ربابه و ملکیان کله‌بستی، اسفندیار. (۱۴۰۴). تاثیر رفتار مالی، دانش مالی، نگرش مالی و عوامل فردی-اجتماعی بر رفتار سرمایه‌گذاران. دانش سرمایه‌گذاری، ۱۴(۵۵)، ۲۲۷-۲۴۲.
- Abro, A., Maitlo, A., Mughal, D., Sangah, S., & Mughal, I. (۲۰۲۴). Mediating Role of Financial Literacy in Relationship of Factors Affecting the Money Management Skills. Journal of Asian Development Studies, ۱۳, ۶۴۲-۶۲۶. <https://doi.org/10.62245/jads.2024.13.1.52>

- Agarwalla, S., Barua, S., Jacob, J., & Varma, J. (۲۰۱۳). Financial Literacy Among Working Young in Urban India. SSRN Electronic Journal. <https://doi.org/10.2139/ssrn.2328723>
- Agu, E., Abhulimen, A., Obiki-Osafile, A., Osundare, O., Adeniran, I., & Efunniyi, C. (۲۰۲۴). Proposing strategic models for integrating financial literacy into national public education systems. *International Journal of Frontline Research in Multidisciplinary Studies*, ۳, ۰۱۹-۰۱۰. <https://doi.org/10.56300/ijfrms.2024.3.2.020>
- Ajzen, I. (1991). The theory of planned behavior. *Organizational Behavior and Human Decision Processes*, 50(2), 179–211. [https://doi.org/10.1016/0749-5978\(91\)90020-T](https://doi.org/10.1016/0749-5978(91)90020-T)
- Anwar, S. (2025). The role of Robo-advisors in enhancing investor literacy and financial decision-making. *International Journal of Innovative Research and Scientific Studies*, 8, 2747-2754. <https://doi.org/10.53894/ijirss.v8i4.8552>
- Aslam, M. F. (۲۰۲۰). Factors Affecting Financial Literacy and Financial Behaviour of Investors in Pakistan. *Research Journal of Social Sciences and Economics Review (RJSSER)*, ۱. [https://doi.org/10.36902/rjsser-vol1-iss\(1-80\)2020-2](https://doi.org/10.36902/rjsser-vol1-iss(1-80)2020-2)
- Atobatele, F. A., & Mouboua, P. D. (2024). Navigating multilingual identities: The role of languages in shaping social belonging and political participation. *International Journal of Applied Research in Social Sciences*, 6(5), 828-843.
- Balagobei, S. S., & Prashanthan, V. (2021). Impact of financial literacy on investment decisions: Evidence from individual investors in Jaffna District. *International Journal of Accounting and Business Finance*, 7 (Special Issue), 155–170. <https://doi.org/10.4038/ijabf.v7i0.113>
- Banthia, D., & Dey, S. (۲۰۲۲). Impact of Financial Knowledge, Financial Attitude and Financial Behaviour on Financial Literacy: Structural Equation Modeling Approach. *Universal Journal of Accounting and Finance*, ۱۰, ۳۲۷-۳۲۷. <https://doi.org/10.13189/ujaf.2022.10.133>
- Bhushan, P., & Medury, Y. (۲۰۱۳). Financial literacy and its determinants. *International Journal of Engineering, Business and Enterprise Applications*, ۴, ۱۶۰-۱۵۵
- Castro-Valencia, A.-M., Mora-Pérez, C., & Martínez, E. (۲۰۲۴). Determinants of Financial Literacy. *Revista de Gestão Social e Ambiental*, ۱۸, ۵۰۶-۵۱۲. <https://doi.org/10.24857/rgsa.v18n.059-7>
- Chandra, A. (۲۰۱۹). Decision making in the stock market: Incorporating psychology with finance. National Conference on Forecasting Financial Markets of India.
- Chowdhury, Z. (۲۰۲۴). Determinants of Financial Literacy of Adolescents in India and its Impact on their Decision-Making. *Journal of Research in Business and Management*, ۱۲, ۱۲-۰۸. <https://doi.org/10.1108/12-3002/10.35629>
- Crossan, D. (۲۰۱۰). How to Improve Financial Literacy: Some Successful Strategies. SSRN Electronic Journal. <https://doi.org/10.2139/ssrn.1707670>
- Damayanti R, Al-shami SSA, Rahim B, Rahim A, Marwati FS, Malaysia M (2018) Factors that influence financial literacy on small medium enterprises: a literature review. *Opcion* 34(86):1540–1557
- Darwish, F. (2025). Financial literacy and investment decision: an empirical study from the Palestine Stock Exchange. *Frontiers in Behavioral Economics*, 4. <https://doi.org/10.3389/frbhe.2025.1444022>
- Desda, M., Yuliza, M., Satriadi, D., Desiyanti, R., & Febianni, V. (2025). Investment decisions of Generations Y and Z with financial literacy as a moderation variable in the era of digitalization. *Marginal Journal of Management Accounting General Finance and International Economic Issues*, 4, 243–251. <https://doi.org/10.55047/marginal.v4i2.1595>
- Dewi, V. (۲۰۲۲). How do demographic and socioeconomic factors affect financial literacy and its variables? *Cogent Business & Management*, ۹. <https://doi.org/10.1080/23211975.2022.2077640>

- Ferguson, R.W. (2002). Reflection on financial literacy. Remarks by vice chairman Roger W. Ferguson, Jr. before the National Council on Economic Education, Washington, D.C. Accessed March 11, 2009 at.
- Fraczek, B., & Klimontowicz, M. (2015). Financial literacy and its influence on young customers' decision factors. *Journal of Innovation Management*, 3(1), 62-84.
- G. Estoconing, R. (۲۰۲۴). Factors Affecting Financial Literacy of Teachers :A Logit Analysis. *International Journal of Innovative Science and Research Technology (IJISRT)* .
- Gunawan, A., Hilda, Jayanegara, O., & Wang, R. (2025). The Role of Blockchain Technology and Financial Literacy in Shaping Cryptocurrency Investment Decisions. *Blockchain Frontier Technology*, 4, 109-120. <https://doi.org/10.34306/bfront.v4i2.690>
- Gupta, P., & Hanagandi, S. (۲۰۲۲). Impact of Demography on Financial Literacy. *SDMIMD Journal of Management*, ۱۳, ۸۱. <https://doi.org/۱۰.۱۸۳۱۱/sdmimd/۲۹۵۷۱/۲۰۲۲>
- Gupta, N., Rana, R., & Tandon, D. (2025). Financial Literacy as a Moderator in Behavioral Biases and Investor Decisions. *Indian Journal of Finance*, 19, 79. <https://doi.org/10.17010/ijf/2025/v19i5/175045>
- Hastings, Justine, & Mitchell, Olivia S. (2020). How financial literacy and impatience shape retirement wealth and investment behaviors. *Journal of Pension Economics & Finance*, 19(1), 1-20
- Hoang, H., & Le, T. (2025). The interplay of financial literacy, digital finance adoption, and behavioral biases in investment decision-making: A integrated model for emerging markets.
- Hulu, K., Bate'e, M., M, K., & Zai, K. (۲۰۲۴). The Effect of Financial Education on Increasing Financial Literacy. *Golden Ratio of Data in Summary*, ۴, ۴۹۰-۴۸۲. <https://doi.org/۱۰.۵۲۹۷۰/grdis.v۴i۲.۵۷۰>
- Humaira, I., & Sagoro, E. M. (2018). The effect of financial knowledge financial attitudes and personality on financial management behavior in small and medium enterprises (SMEs) in the batik craft center of bantul regency. *Nominal Journal*, 2(1), 96-112.
- Hwang, Hyesun, & Park, Hyung In. (2023). The relationships of financial literacy with both financial behavior and financial well-being: Meta-analyses based on the selective literature review. *Journal of Consumer Affairs*, 57(1), 222-244
- I, A., & Gharleghi, B. (۲۰۱۵). Determinants of the Financial Literacy among College Students in Malaysia. *International Journal of Business Administration*, ۶, ۶۸۷۴-۶۸۷۴. <https://doi.org/۱۰.۵۴۴۰/ijba.v۶n۳p۱۵>
- Idris, A., Rahmawati, A., & Surwanti, A. (۲۰۲۳). Theoretical Models of Financial Literacy: A Bibliometric Analysis and Literature Review. *Asian Journal of Business and Accounting*, ۱۶, ۱۲۷-۸۹. <https://doi.org/۱۰.۲۲۴۵۲/ajba.vol۱۶no۱.۴>
- Kadoya, Y., & Khan, M. (۲۰۱۹). What determines financial literacy in Japan? *Journal of Pension Economics and Finance* . ۱۹-۱, ۱۹. <https://doi.org/۱۰.۱۰۱۷/S۱۴۷۴۷۴۷۲۱۸۰۰۳۷۹>
- Kasman, M., Heuberger, B., & Hammond, R. A. (2018, October). A review of large-scale youth financial literacy education policies and programs. The Brookings Institution. https://www.brookings.edu/wp-content/uploads/2018/10/ES_20181001_Financial-Literacy-Review.pdf
- Khusaini, K., Mardisentosa, B., Bastian, A., Taufik, R., & Widiawati, W. (۲۰۲۲). The Impact of Financial Education and Socioeconomic Status on the Undergraduate Students' Financial Literacy. *Media Ekonomi dan Manajemen*, ۲۷, ۵۵. <https://doi.org/۱۰.۲۴۸۵۶/mem.v۲۷i۰۱.۲۲۸۵>
- Kirsch, I., Yamamoto, K., Norris, N., Rock, D., Jungeblut, A., O'Reilly, P., ... & Burke, J. (2001). Technical Report and Data File User's Manual for the 1992 National Adult Literacy Survey.
- Koirala, K., & Niraula, G. (2025). The Moderating Role of Financial Literacy between Herding Behavior and Investment Decisions in Nepalese Mutual Funds. *Nepal Journal of Multidisciplinary Research*, 8, 139-160. <https://doi.org/10.3126/njmr.v8i4.82581>

- Kumar, B. R., Madhuri, D., Manchem, S., & Reddy, s. M. (2024). "The Role of Financial Literacy in Personal Investment Decisions". *Library Progress (International)*, 44, 12899-12918.
- Kurniasari, F., & Lestari, E. D. (۲۰۲۴). Development of financial literacy and fintech adoption on women SMEs business performance in Indonesia. *Eastern-European Journal of Enterprise Technologies*.
- Luksander, A., Béres, D., Huzdik, K., & Németh, E. (۲۰۱۴). Analysis of the Factors that Influence the Financial Literacy of Young People Studying in Higher Education .
- Lusardi, A., & Mitchell, O. S. (2007). Financial literacy and retirement planning: New evidence from the Rand American Life Panel. Goethe University Frankfurt, Center for Financial Studies (CFS). <https://nbn-resolving.de/urn:nbn:de:hebis:30-51363>
- Lusardi, A. Mitchell O. S. & Curto V. (2014). Financial Literacy among the Young. *The Journal of Consumer Affairs*. 44(2): 358-380.
- Lusardi, A. (2019). Financial literacy and the need for financial education: evidence and implications. *Swiss Journal of Economics and Statistics*, 155(1), 1–8. <https://doi.org/10.1186/s41937-019-0027-5>
- Mahaeni, N. K. K. N., Jayawarsa, A. A. K., & Bagiada, K. (۲۰۲۱). Factors Affecting Financial Literacy In The Use Of Financial Institutions Products and Services. *Journal of Tourism Economics and Policy*.
- Mahmood, F., Arshad, R., Khan, S., Afzal, A., & Bashir, M. (۲۰۲۴). Impact of behavioral biases on investment decisions and the moderation effect of financial literacy ;an evidence of Pakistan. *Acta psychologica*, ۲۴۷, ۱۰۴۳۰۳. <https://doi.org/۱۰.۱۰۱۶/j.actpsy.۲۰۲۴.۱۰۴۳۰۳>
- Manchanda, P., & Sukhija, S. (۲۰۱۹). A Study on Factors affecting Financial Literacy among Working Women in Punjab. *Journal of emerging technologies and innovative research*.
- Mändmaa, S. (۲۰۱۹). Analyzing the factors influencing university students' financial literacy. *International Journal for Innovation Education and Research*.
- Mensah, M., Amponsah, E., & Ntim, L. (2025). Influence of Financial Literacy on Retail Investment Decision-making in Ghana. <https://doi.org/10.21203/rs.3.rs-6997734/v1>
- Mishra, D., Agarwal, N., Sharahiley, S., & Kandpal, V. (2024). Digital financial literacy and its impact on financial decision-making of women: Evidence from India. *Journal of Risk and Financial Management*, 17(10), 468. <https://doi.org/10.3390/jrfm17100468>
- Moeinfar, Zahra, Ghasemi, Mostafa, & Mohseni, Abdolreza. (2023). Provide a Financial Literacy Model in the Iranian Capital Market. *International Journal of Finance & Managerial Accounting*, 8(28), 121-132.
- Molapanah, M., Namvar, Y., Rastgoo, A., Ahmadlu, M., & Soleimani, T. (۲۰۲۴). Designing a financial literacy development model for Farhangian University students. *Management and Educational Perspective*, ۶(۱۸-۶۵). <https://doi.org/۱۰.۲۲۰۳۴/jmep.۲۰۲۳.۴۰۹۵۰۵.۱۲۲۵>
- Momeni, S., zabihi, A., & FaghaniMakerani, K. (2021). The role of financial literacy in the effect of financial risk tolerance on individual investment decision-making [Research]. *Islamic Economics & Banking*, 10(36), 455-471. <http://mieaoi.ir/article-1-1347-fa.html>
- Moradzadeh, m., kord, b., ghasemi, m., yaghoubi, n. m., & rigi koteh, b. (۲۰۲۲). The relationship between cognitive abilities and decision making behavior of exchange investors mediated by financial self-efficacy and financial literacy. *Journal of Psychological Science*, ۲۱(۱۱۶), -۱۵۶۳ ۱۵۸۰. <https://doi.org/۱۰.۵۲۵۴۷/jps.۲۱.۱۱۶.۱۵۶۳>
- Mumtaz, A., Farooq, M., Mumtaz, R., Mushtaq, S., & Nadeem, N. (2025). How can Financial Literacy Mitigate the Relationship between Behaviour Biases and Investment Decision-making? Evidence from Pakistan Stock Exchange. *Inverge Journal of Social Sciences*, 4, 146-155. <https://doi.org/10.63544/ijss.v4i2.148>

- Nahar, A., Shahrul, S., Rozzani, N., & Saleh, S. (۲۰۲۲). Factors Affecting Financial Literacy Rate of Millennial in Malaysia. *International Journal of Publication and Social Studies*, ۷, ۱۱-۱. <https://doi.org/10.505493.v7i1.4433>
- Nalini, R., R. A., Amudha, R., & Motha, L. (۲۰۱۶). Financial Literacy and its Contributing Factors in Investment Decisions among Urban Populace. *Indian Journal of Science and Technology*, ۹. <https://doi.org/10.17480/ijst/2016/v9i97616/27>
- Netalissa, U., Kadarwati, N., & Gunawan, D. (۲۰۲۴). Factors Influencing Tangerang City MSMEs' Financial Literacy. *KnE Social Sciences*. <https://doi.org/10.18502/kss.v9i14.16099>
- Nguyen, T. (۲۰۱۷). Factors Affecting Financial Literacy of Vietnamese Adults: A Case Study for Hanoi and Nghe An. *VNU Journal of Science: Economics and Business*, ۳۲. <https://doi.org/10.8-2088/10.20.73/vnueab.4084>
- Ochuba, N. A., Adewumi, A., & Olutimehin, D. O. (2024). The role of AI in financial market development: Enhancing efficiency and accessibility in emerging economies. *Finance & Accounting Research Journal*, 5(1), 50-5.
- Ochuba, N. A., Olutimehin, D. O., Odunaiya, O. G., & Soyombo, O. T. (2024). Reviewing the application of big data analytics in satellite network management to optimize performance and enhance reliability, with implications for future technology developments. *Magna Scientia Advanced Research and Reviews*, 10(2), 111-119.
- OECD. (2023). *Financial Literacy Framework for Adults*. Organisation for Economic Co-operation and Development. <https://www.oecd.org/financial/education>
- Ogunola, A & .Dugbartey, A. (۲۰۲۴). AI-powered financial tools for student debt management in the U.S.: Enhancing financial literacy and economic stability. *World Journal of Advanced Research and Reviews*, ۲۴, ۸۹۱-۸۶۸. <https://doi.org/10.30574/wjarr.2024.24.2.3441>
- OJK. (2019). Peraturan Otoritas Jasa Keuangan Nomor 76 /POJK.07/2016. *Journal of Chemical Information and Modeling*, 53(9), 1689-1699. <https://doi.org/10.1017/CBO9781107415324.004>
- Pranav, S., Paras, S., Shah, R., & Kavitha, R. (۲۰۲۴). Assessing the Role of Financial Literacy in Personal Financial Management. *Journal of Business Management and Information Systems*, ۱۱, ۲۰-۹. <https://doi.org/10.48001/jbmis.110102>
- Polisetty, A., Lalitha, N., & Singu, H. B. (۲۰۲۱). Factors Affecting Financial Literacy among Budding Entrepreneurs. *Universal Journal of Accounting and Finance*, ۹, ۱۰۹۲-۱۰۸۵. <https://doi.org/10.13189/ujaf.2021.09.0518>
- Priyadarshani, S., & Kumari, P. (۲۰۲۱). Factor Affecting for Personal Financial Literacy of Undergraduates. *International Journal of Research and Innovation in Social Science (IJRISS)*, ۵, ۲۱۵-۲۰۸.
- Quang, P., & Khuc, A. (۲۰۱۹). Demographic Factors Affecting the Level of Financial Literacy in Rural Areas: The Case of Vietnam. *Polish Political Science Yearbook*, ۴۸, ۹-۳. <https://doi.org/10.1080/09500804/ppsyp.2019.201>
- Rahman, Mahfuzur, Isa, Che Ruhana, Masud, Muhammad Mehedi, Sarker, Md. Moniruzzaman, & Chowdhury, Nazreen Tabassum. (2021). The role of financial behaviour, financial literacy, and financial stress in explaining the financial well-being of B40 group in Malaysia. *Future Business Journal*, 7.
- Rahman, H., Tipu, M., Habib, K., & Ahmed, N. (۲۰۲۴). Development of Financial Literacy Through a Self-advising Stock Investment Model: an Integration of Machine Learning and Business Intelligence Tools to Guide Novice Investors. *SSRN Electronic Journal*. <https://doi.org/10.2139/ssrn.4669902>
- Ramadhani, S., Norisanti, N., & Nurmala, R. (2025). The Effect of Financial Literacy, Income Level on Financial Well-Being through Financial Behavior as a Mediating Variable. *Dinasti*

- International Journal of Economics, Finance & Accounting, 6, 2832-2843. <https://doi.org/10.38035/dijefa.v6i4.4838>
- Rehmat, I., Khan, A., Hussain, M., & Khurshid, S. (۲۰۲۳). An Examination of Behavioral Factors Affecting the Investment Decisions: The Moderating Role of Financial Literacy and Mediating Role of Risk Perception. Journal of Innovative Research in Management Sciences, ۴, ۱۶-۱. <https://doi.org/10.6۲۲۷۰/jirms.v4i۲.۵۲>
- Rehman, K., & Mia, M. A. (۲۰۲۴). Determinants of Financial Literacy: A Systematic Review and Future Research Directions. Future Business Journal. <https://doi.org/10.1۱۸۶/s-۰۲۴-۴۳۰۹۳۰۰۳۶۵-x>
- Renu Isidore, & Joe Arun, C. (۲۰۲۳). The Moderating Effect of Financial Literacy on the Relationship Between Decision-Making Tools and Equity Returns in the Indian Secondary Equity Market. Revista Finanzas y Política Económica, ۱۵, ۲۱۱-۱۸۵. <https://doi.org/10.1۴۲۱۸/revfmanzpolitecon.v1۵.n1.۲۰۲۳.۸>
- Rizaldy, M., Baihaqqy, I., Disman, D., Sari, M., & Baihaqqy, M. R. (۲۰۲۰). The Correlation between Education Level and Understanding of Financial Literacy and its Effect on Investment Decisions in Capital Markets. Journal of Education and e-Learning Research. <https://doi.org/10.۲۰۴۴۸/journal.۰۵۹.۲۰۲۰.۷۳.۳۰۶.۳۱۳>
- Santini, F., Ladeira, W., Mette, F., & Ponchio, M. (۲۰۱۹). The antecedents and consequences of financial literacy: a meta-analysis. International Journal of Bank Marketing, ۳۷. <https://doi.org/10.110۸/IJBM-۰۲۸۱-۲۰۱۸-۱۰>
- Shafiee, S., Zhang, L., & Rasmussen, K. (۲۰۲۳). Improving Financial Literacy and Supporting Financial Decisions: Developing a Personalized Configurator. Journal of the Knowledge Economy, ۱۵, ۱۴۲۸۵-۱۴۲۵۶. <https://doi.org/10.1۰۰۷/s.۹-۰۱۶۵۱-۰۲۳-۱۳۱۳۲>
- Shaji, A. (2025). A Study of Relationship between Financial Literacy and Cryptocurrency Investment Decision. INTERNATIONAL JOURNAL OF SCIENTIFIC RESEARCH IN ENGINEERING AND MANAGEMENT, 09, 1-9. <https://doi.org/10.55041/IJSREM45097>
- Shaheen, F., Tariq, M., Zahoor, Q., & Mehmood, A. (2022). Role of Financial Literacy in Investment Decisions: Exploring the Individual Investors' Perspective through a Qualitative Approach. Journal of Business and Social Review in Emerging Economies, 8(4), 719-726. <https://doi.org/10.26710/jbsee.v8i4.2521>
- Sharif, S. P., & Naghavi, N. (2020). Family financial socialization, financial information seeking behavior and financial literacy among youth. Asia-Pacific Journal of Business Administration, 12(2), 555. <https://doi.org/10.1108/APJBA-09-2019-0196>
- Sharma, A. (۲۰۲۳). A Study on Association Between Basic Financial Literacy and Societal Factors. International Journal for Research in Applied Science and Engineering Technology, ۱۱, -۱۱۹ ۶۳۰. <https://doi.org/10.۲۲۲۱۴/ijraset.۲۰۲۳.۵۱۵۰۶>
- Shimizutani S, Yamada H (2020) Financial literacy of middle-aged and older individuals: comparison of Japan and the United States. J Econ Ageing 16:100214
- Shoib, M., Alam, M., & Asghar, F. (2025). Impact of Financial Literacy and Digital Banking Adoption on Financial Well-Being: Mediating Role of Financial Behavior. Research Journal for Social Affairs, 3, 529-538. <https://doi.org/10.71317/RJSA.003.06.0479>
- Siraj, Z., Zafar, M. A., & Ibraheem, R. (۲۰۲۳). Investigating the Factors Affecting Financial Literacy among University Students A Case study of The Islamia University of Bahawalpur and Bahauddin Zakariya University of Multan. <https://doi.org/10.۵۲۱۳۱/jer.۲۰۲۱.۰۲۰۱.۰۰۰۸>
- Susanti, A. (۲۰۲۱). Factors Affecting the Financial Literacy During Pandemic. Journal of Business and Management Review, ۲, ۵۱۵-۵۰۳. <https://doi.org/10.۴۷۱۵۳/jbmr.۲۷.۱۶۶۲۰۲۱>
- Syafri, S. (۲۰۲۰). REFORMULATING THE APPLICABLE STRATEGIES IN IMPROVING FINANCIAL LITERACY AND INCLUSION INDEX TOWARD ISLAMIC CAPITAL

- MARKET. Jurnal Ilmiah ISLAM FUTURA, ۲۱, ۷۹-۶۳.
<https://doi.org/10.22373/jiif.v.21.5787>
- Thomas, B., & Subhashree, P. (۲۰۲۰). Factors that Influence the Financial Literacy among Engineering Students. *Procedia Computer Science*, ۱۷۲, ۴۸۷-۴۸۰.
<https://doi.org/10.1016/j.procs.2020.05.161>
- Titko, J., Lace, N., & pōlajeva, T. (۲۰۱۵). Financial Issues Perceived by Youth: Preliminary Survey for Financial Literacy Evaluation in the Baltics. *Oeconomia Copernicana*, ۶, ۷۵.
<https://doi.org/10.12770/OeC.2015.004>
- Triana, L., & Ibrohim, I. (۲۰۲۲). Factors Affecting Student Financial Literacy. *Ilomata International Journal of Tax and Accounting*, ۳, ۴۳۴-۴۲۱. <https://doi.org/10.52728/ijtc.v3i4.591>
- Udeh, E. O., Amajuoyi, P., Adeusi, K. B., & Scott, A. O. (2024a). Blockchain-driven communication in banking: Enhancing transparency and trust with distributed ledger technology. *Finance & Accounting Research Journal*, 6(6), 851-867.
- Uddin, M., Nahar, P., Kassim, S., & Saad, N. (۲۰۲۳). Factors affecting financial literacy among Micro small and medium-sized enterprises (MSMEs) in Bangladesh and Malaysia .
- Venkatesan, T., & Venkataraman, R. (۲۰۱۸). Analysis of Factors Determining Financial Literacy using Structural Equation Modelling .
- Vig, S. (۲۰۱۷). ASSESSMENT OF FACTORS AFFECTING FINANCIAL LITERACY LEVELS OF INDIAN INVESTORS .
- Younas, W., Farooq, M., Khalil, F., Kalimuthu, R., & Raju, V. (2019). Impact of Self-Control, Financial Literacy and Financial Behavior on Financial Well-Being. *The Journal of Social Sciences Research*, 5, 211-218. <https://doi.org/10.32861/jssr.51.211.218>
- Yulianti, Y., Saifudin, S., Ghozali, I., Sulistyawati, A., Rosyati, & Ariani, K. (۲۰۲۳). The Role of Financial Self Efficacy in Moderating the Influence of Investment Knowledge and Financial Literacy on Investment Intention in the Capital Market among Millennials. *Review of Economics and Finance*, ۲۱, ۲۷۸۹-۲۷۸۰.
- Zaimovic, A., Torlakovic, A., Arnaut-Berilo, A., Zaimovic, T., Dedovic, L., & Meskovic, M. (۲۰۲۳). Mapping Financial Literacy: A Systematic Literature Review of Determinants and Recent Trends .*Sustainability*, ۱۵, ۹۳۵۸. <https://doi.org/10.3390/su15129358>
- Zarcadoolas, C., Pleasant, A., & Greer, D. S. (2009). *Advancing health literacy: A framework for understanding and action* (Vol. 45). John Wiley & Sons.
- Zhou, R., Xiong, X., Llacay, B., & Peffer, G. (۲۰۲۳). Market Impact Analysis of Financial Literacy among A-Share Market Investors: An Agent-Based Model. *Entropy*, ۲۵, ۱۶۰۲.
<https://doi.org/10.3390/e25121602>

Developing a Financial Literacy Model for Investors in the Capital Market Using a Meta-Synthesis Approach

Saba Farzamfar

Department of Accounting, Ker.C., Islamic Azad University, Kermanshah, Iran.
saba.farzamfar@iau.ac.ir

Forouzan Mohammadi Yarijani

Department of Accounting, Ker.C., Islamic Azad University, Kermanshah, Iran.
(Corresponding Author)
mohamadi.forouzan@iau.ac.ir

Mehrdad Ghanbari

Department of Accounting, Ker.C., Islamic Azad University, Kermanshah, Iran.
mehrdadghanbary@iau.ac.ir

Nahid Mohammadi

Department of Accounting, Ker.C., Islamic Azad University, Kermanshah, Iran.
na.mohamadi@iau.ac.ir

Abstract

The present study was conducted with the aim of developing a comprehensive model of financial literacy in Iran's capital market. Given the unprecedented growth of public participation in the capital market in recent years and the consequences resulting from market fluctuations and instability, a deeper understanding of the mechanisms influencing financial literacy in guiding financial decisions and behaviors has become increasingly necessary. This research is qualitative in nature; therefore, the meta-synthesis method was applied. The analysis covered both domestic and international articles (from 2003 to 2025). Initially, 59 English and 17 Persian articles were selected from reputable scientific databases and evaluated using a critical appraisal program to extract relevant components. To develop the final model, opinions from 16 experts (including 5 accounting and finance faculty members and 10 financial analysis experts) were used during the Shannon entropy stage. Based on the results of this analysis, five main categories influencing financial literacy were identified: 1_Education, skills, and personal development, 2_Social, psychological, and cultural factors, 3_Environment, demographics, and economic conditions, 4_Laws, regulations, and government policies, and 5_Access to informational resources. In total, 15 related concepts were recognized. These dimensions were organized into an initial conceptual model, which formed the basis for designing the data collection tools. The proposed model can serve as a strategic framework for policymakers, capital market regulators, and educational planners, enabling them design targeted interventions to further enhance financial literacy, improve investors' decision-making, and increase the financial well-being of society.

Keywords: Financial Literacy, Iran Capital Market, Meta-Synthesis.